Контрольный экземпляр

СИЙЛЕ ХИЙЛА СОВЕТСКИ КХАЛНАЬХА!

Массе а мехкийн пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дена ● ЕРА, 8 МАРТ, 1984 ШУ. ● № 29 (8867). Мах 3 кап.

ТАХАН — ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КХАЛНАЬХА ДИ

1984 ШЕРА 4 МАРТА ЦХЬАЙТТАЗЛАГIА ХЕРЖАНА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ДАЬЧА ХОРЖАМИЙ ИТОГЕХ БОЛА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ ХОАМ

Окружной хоржамий комиссешкара хьахийначе цхьайттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совете хиннача хоржамех хьахийнарий къахьехьарча дайнчашка хьажа а хьажа, 1984 шера 6 марта Центральни хоржамий комиссе соцадаьд, хоржамаш ерригача хоржамий округашка бокъонца СССР Конституце а СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах долча Законе а дIадахкарашка хьажа чакхдаьна хилар.

ЦхьайттазлагIа хержача Советски Социалистически Республикий Союза Лакхехьарча Совете хержаб ер депутаташ:

Союза совете:
Нохч-ГIалгIай АССР

Мамаев Ибрагим Муликович, Наурски районерча «Терский» совхозе бахло. Гудермесски округ.

Умалатова Сажи Зайндиновна, «Красный молот» яхача грозненски машенаш еча заводе электросварщица. Грозненски округ.

Кагуев Джамалдий ТIахIир, «Электроинструмент» заводе слесарь - инструментальщик. Сунженски округ.

Къаьмий совете:
РСФСР

Пудков Иван Иванович, СССР айгачен кхачани промышленноста йола машинашии бытовой приборашии яра министр. Грозненски округ.

Къаьмий Совете:
Нохч-ГIалгIай АССР

Алтунин Александр Терентьевич, эскаре инарал. Грозненски юрта округ.

Багуева Зайдат Саидовна, Урус-Мартановски районерча Мичурина цIерагIча совхозе бахло, Урус - Мартановски округ.

Байсуркаева Якита Габаевна, Ножай-Юртовски районерча Орджоникидзе цIерагIча неркоза колхозахо. Ножай-Юртовски округ.

Башмаков Николай Владимирович, «Грознефть» производственни объединене Старогрозненски буруе токаре болхий управлене бурундеттер. Старопромысловски округ.

Водопьянов Николай Иванович, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски машинштее машхдолхаче завода воккхагIа йола оператор. Заводской округ.

Власов Александр Владимирович, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь. Наурски округ.

Михалков Сергей Владимирович, писатель, РСФСР писателий Союзе правлене председатель, СССР писателий Союза правлене секретарь. Ленински округ.

Саутиева Эдельгире Марам, «Грознефть» производственни объединене Малгобекски буруе токаре балхий управлене оператор-коллектор. Назрановски округ.

Фролов Василий Семенович, КПСС ЦК отдела заведующи. Октябрьски округ.

Чеботаева Нина Михайловна, Сунженски районерча XIX партсъезда цIерагIча колхозе колхозахо. Ачхой-Мартановски округ.

Эсамбаев Махмуд Алисултанович, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен филармоне балета солист. Шалински округ.

СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш дара бола Центральни хоржамий комиссе.

1984 ш. 6 марта.

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

Деза кхалнах!
Вай Даьхен сий долу мехкарий!

Советски Союза Коммунистически партеа Центральни Комитето дIайха моаршал лу шуга, хIаьта дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди — дерригачу дуьнен тIерчу къахьегачу кхалнаьха интернационални солидарноста Ди дег тIера декъалдуьйцуш доцуш а боахк!

8 март — вай цIейнашта юкъе эггара сийдаргIа а безамегIа а дола цIей. ВIаьстенца цхьана из кхоач къахьегама хIара коллективе, хIара дезале. Хьинаре, кIаьд па луш социально - экономически а культурни а дахьъе ерригача участкашка болх бареж кхалнаха чIоагIа баркал оал берригача шекхо.

Советски халкъа политически а къахьегама а хьинар чIоагIа айденнача хьале деззу укх шера дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди. СССР Лакхехьарча Совете хиннача хоржамаша къаьгта хьахьенхар социалистически демократе сийлахь - бокха вахара низ, къахьегамхой Коммунистически партеца цун Центральни Комитетаца тоахьа айхха къотабенна хилар. Партен халкъен йохаргйоаца цхьоагIо, советски наха сакхетам, организованность къаьгта гучъаьнар Юрий Владимирович Андропов кхелхача. Советски наха массана раьза а волаш къоабалйир ленински накъъагIа чIоагIа а дерригIа а дIахьара партен халкъен бохаргбоаца лоам дIагойтача КПСС ЦК февральски (1984 ш.) Пленума итогаш.

Советски кхалнах — вай халкъа хIара хьакхоллача къахьегаца дикза декъа йоацараш, мехка материальни а духовни а гIазаш хьекхоллараш. Тахан, дегIаена социализм эргалькина тоаяра доккхий декхараш кхоачашдеча, парте XXVI съезда, цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъяра тIагIертта болх беча хана цар лоархIам Iалашьнита бокха я бехктокхаме а ба. Парте кхайкарда йоп а луш, городашка а юрташка а къахьегаца кхалнаха 1984 шера кхани бIарча пятилеткен кхоачашъяра тIехьа лархача социалистически ахье хьинаре дакъа лоац. Кхалнаьха говзалах, хьинарах, теханах, профессионални кулга говзалах дукхагIча даьхъе тийша да экономика дегIайоалдара тешаш сихъяр, Iилман культурни дIахо прогресс яр. КПСС Централни Комитет тешаш я социалистически Даьхенна долча гIулакха Советий мехка кхалнаха дIахойдача хана а шоай низаш а ницкъ а кавьарш дIатергхилярах.

Берригача кхалнаха пачхьалкхени общественни гIулакхашта доал деча къа а хьинаргIа дакъа лацара йоккхо еш я Коммунистически парти. Чакхдаьннача хоржамашка шиб дикагIбола мехкарий халкъо хержар мехка эггара лакхагIча законодательни органе. Депутатех чхоалагIо дола дикьа! — кхалнах. Миллионца болча кхалнаха беркате болх бу моттигерча Советашка, партийни, профсоюзни, комсомольски организацешка, дукхачар кулгалду предприятешта, совхозашта, колхозашта, учрежденишта. Цу дерригие тешавеш хьагойт вахара советски хьисапа совцемаш, вай социалистически строй бокхъоаца йола демократизм.

ЧIоагIа сий а деш кхайх вай кхалнахага-йоаношка. Бераш оаш хьалкхеду сакхетам; социалистически Даьхен къахьегама тIера гражданаш болаш, коммунистически идеалий уйлаца кхетам лу кагирхоша. Дерригача хашъо баркал оал шоана, кхуьш йоагIача тIехьен хьалхарча хьехамчашта, мах бъь карговзадам сийлахьа оаш къахьегарах!

Советски кхалнах шоай кхоана кхозе хургхиларах сагото еш бац. Капитализма хьалашха хьабе болх да хилар, кхыдола социальни Iазапаш ла дезаш бац уж. Кхалсага, берий, дезала йоакхо яр — социалистически обществе закон. ЛоархIа а ца доалаш чакхдоахаш да кхалнаьха къахьегама, быта хьалаш тоадара дола гIулакхаш, наха чубаха цIенош шерре хьалдеш да, берий бешамаш яслеш, унахцIено лорaю учреждениш дуккагIа хух. Къонача тIехьен хьехаяи кхетаме балара, из иха а къахьега а кийчъяра бокхача лоархIаме хургъа общеобразовательни профессиональни школаш е лоркIа реформа.

Тха деза кхалнах!

Вай планетана укзара ха тIеттай. Империализма агрессивни гIоадий бехкагIа дунен халкъашта юкъера хьал чIоагIь михьардаьннад. Цу хьалаца Советски Союз собаре а фа а я, цасар доабара, ядерни тIом хьера бола адамлена тIалатта кхерам дIабаккхара де мел эшар деш а. Советски кхалнах машара тIехьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мутIаращка латт. Социалистически пачхьалкхий кхалнахаца а кхыча мехкий къахьегача кхалнаьха а цхьана цар хьинаре къовсам лоаттабу тIом хьоабе гIертача империалистшта духьала, нар тийшаца балха политикана вай кхайкхо. Кхи а чIоагIагIа хозан хила машара тIехьа оаш оалий дола дош. Планета тIара сигале цIена хийла, сийрда малх хьежалба!

Тха хьамсара кхалнах!

ЦIей деззеча дийнахьа КПСС Центральни Комитет лоаш я шо унахцIена хулга, балха тIа, дешача, творчестве, берашта кхетам луча керда толамаш оаш доахалга! Ирзе хилда шух а шун дезалий а вахар!

Хоастам хилба советски кхалнаха!

ДIайха моаршал да вежарашка долча социализма мехкий кхалнахага!

Сийле хийла дерригача дунен тIарча къахьегача кхалнаха!

ЧIоагI а лойла, вIашхагIа а хийла вай Даьхе — Советски Социалистически Республикий Союз!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ДЕПУТАТАЛЛА ХАРЖАРАХ ДОЛА УДОСТОВЕРЕНИ К. У. ЧЕРНЕНКОНА ДIАДАЛАР

СССР Лакхехьарча Совета хийна хоржамаша Коммунистически партен халкъен цхьоагIо йохаргйоацаш хилара, социалистически демократи толара, дIахо Даьхе тоаяра, цун экономически обороноспособноста чIоагIбара тIаберзабьча Коммунистически парте накъъа советски нах тешаме хилара дола керда тешал а хинна дIаеттар.

7 марта КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Константин Устинович Черненкона дIаделар цхьайттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжарах дола удостоверени.

Удостоверени дIаделар СССР Лакхехьарча Совета Союза Совете деча хоржамашта йолча Куйбышевски хоржамий округа окружной хоржамий комиссе председатела Ю. И. Калинина.

Новкъоста К. У. Черненкос доаш делар, депутат хиларах тарра, ше хаьржархой накъош кхоачашдара дерригa низаш тIадохийтаргхиларах, партен халкъен гIулакха, коммунизма идеалашта тешаме хургхиларах. Коммунистийн парте боаларийн блока кандидаташта тIехьа кхаж тассарца, аьлар К. У. Черненкос, советски наха массана раьза а волаш хьаллаьцай коммунистически кхолламий гIулакх кетдаккхара тIеерваль Коммунистически парте Центральни Комитета аппарата организаторски политически гIулакхий, КПСС ЦК Политбюрон Секретариатен цIерагIа хьакхайкадир ЦК аппарат массаза а партенен халкъан хьалхашка латта декхараш кхоачашдара ший хила йоагIача боараме хургйолаш дог тийша хилар.

ШИЙ МЕХКАРИЙ ХЕСТАБУ ДАЬХЕНО

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА КХАЛНАЬХА ДЕННА — 8-ча МАРТА ХЕТАЯЬ ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

ССР Союза Доккхача театре Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денна хетаяь Москвай партийни, советски, общественни организацей викалий торжественни собрани хилар 7 марта.

Гулбеннераша чIоагIа, дIаьдаь тIоараш тоарша гIаийцар новкъостий К. У. Черненко, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, М. В. Зимянин, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков.

Президиуме ба нийтта СССР министрий Совета Председателий заместителаш, министерствий ведомствий кулгалхой, партийни, советски, общественни организацей викалаш, производстве хьехархаттараш.

КПСС МГК секретаре Р. Ф. Дементьевас Iодейнар дIаьдаь тIоараш а тохаш тIайийца, советски кхалнахата парте Центральни Комитето дайта моаршал. Цо дег тIара барнал аьлар парте Центральни Комитета советски кхалнеьха халкъа боахамерча къахьегама, пачхьалкхени общественни гIулакхашка цар дакъа лацара лакха мах барах, советски халкъа хьал-торо лакхъяра, вай мехка кхалнаьха КПСС ЦК-ас, цун Политбюрос чIоагIа йоакхо ярах.

Советски Iаьдало кхалнаха фу деннад вай ахача хана, белгалдаьккхар ше къамел деш доазол дехьарча мехкашца доттагIали культурни бувзамаши лeладеча советски обществай Союза Президиума председатело З. М. Кругловас, вай уйлан бIоргайта хьалхашие утта тохаро кхалнах — производства новатораш, Iилманхой, академикаш, поэташ, геологаш, промышленностен юрта боахамен бокхагIйолий уласийне кулгалхой, бокхий партийни, пачхьалкхен, общественни деятелаш.

Къаьстта йоакхо еш, сий деш, лоархIаш я вайнага кхалсаг-нана. Iалальмате бокха болх бу мехка ираз дола ванал общественни къахьегаме кхалнаха хьинаре дакъа лацара гIозаца цхьан торде де аьттуя бола хьалаш вIашгIтIехьдахара.

ДегIаенача социализма хьалашна чакхбоаккхаш ба кхалнаьха къахьегамен бытен хьалаш тоадарца, ванали берали лорадара система дIахо эргайоахаш тоаярча дувзаденнача дерригача денаша лелабу шерра комплексни никъ.

Машара тIехьарча къовсамхой хьалхарча мугIарашка эттa болх Советий Мехка кхалнах. Из боацаш хилча кхоачашъюлургъац цар берий ираза кхоане, белгалдаьккхар З. М. Кругловас, Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха демократически федераци гIулакхаш ше доашхаш.

Торжественни собране дакъа лоацаш хинарий цIей даькъала дийцар московски пионераша.

КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага моаршал душ дахьийтача письмо тIа собрание дакъа лоацараша дош делар, Москверча кхалнаьа, берригача къахьегамхоша коммунизма идеалаш котъядара шоай низаш, творчески хьинар кхедерг па хидерах.

(ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа халкъа боахаме, Iилма, культура, халкъа образоване, унахцIено лораяре дахьъе, пачхьалкхен учреждениешкен общественни организацешкен дуккхача шерашка хьаькала къахьегарах, къахьегаме карагIдьннарий хам а беш, СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла, цу дакъе районашка гIола: Грозненски — 162, Гудермесски — 88, Малгобекски — 155, Наурски — 497, Сунженски — 302, Урус - Мартановски — 37, Шалински — 175, Октябрьски — 251, Ленински — 300, Заводской — 786, Старопромысловски — 454 сага.

КПСС Центральни Комитете

6 марта КПСС ЦК Генеральни секретаре новкъоста К. У. Черненко вIашагIкхетар хилар парте Центральни Комитета аппарата болхлошца.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш бар КПСС ЦК Политбюро членаш М. С. Горбачев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев; КПСС ЦК Политбюро членаллла кандидаташ В. И. Долгих, Б. Н. Пономарев; КПСС ЦК секретараш М. В. Зимянин, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков.

Парте XXVI съезден цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумийн решенешка хьежжа партийни комитетий лоархIамегIара декхараш белгалдеш дIаьхха къамаьл дир новкъоста К. У. Черненкос.

КПСС ЦК февральски (1984 ш.) Пленумо, СССР Лакхехьарча Совете даьча хоржамаша, белгалдаьккхар новкъоста К. У. Черненкос, къаьгта къахьенхар партен халкъен цхьоагIо вIашагIъяргIйоацаш хилар, партийни мугIараш айхха кхотаденна хилар. Из цхьоагIо тыайьоахаш доле керттерда, из белгалбаьча вамагIа дIахьалханикахьа аха меттел, из творчески майрра дегIакхуяла а чIоагIа лаьрхIа хилар. Ишта я вай парте ленински традицея, ишта да политикерча преемственноста маIан.

Белгалдаьккхад, партен пачхальакхени лакхерча органий чIоагIагIа йола уйла, массаза а санна, экономика дегIайоалдара тIаухийтаргйолаш хилар. ХIанз лоархIаме да 1984 шера оттаь заданеш кхоачашъьда Iеш, тIехкхоачаш а елга Iалашдергдолаш болх бар. Цу гIулакха вай хьалкъа боахама ерригача торонаш пайда эцаш, тIехьаьоса участкаш шоай ханнахьа тIехьакхеваз ягьац. Организованности, дисциплинен хаддаза лакхъе, керттерча кхоачамех — Iилма - техническа прогресс сихъярах, производственни мощностешта кхоачам болаш бе болх хулийтадга Iалашдарах, экономе режим массе метте чIоагIъярах — ма могга дукхагIа пайда эца боагIа.

ЦК Политбюро Секретариатен терхама даим юкъметте латт. Кхачани Энергетически программаш кхоачашъелга, къьестенъьеста доакъош дегIадоагIаш дасарпорадан, машинтальни гIаркаш хьалдестори транспортерен тотта моттиг дIайоахилга.

Ишта кертера лоархIам бу перспективни дешай. Царна юкъе — шийтталгIача пятилеткана халкъа боахама плани 2000-ча шерага кхаччалца концепцени оттаелга, халкъа боахама деш дола доал эргадоахаш тоадёлга.

Принципиальни лоархIамера декхараш кхоачашду парте идеологически балха дакъъе. Эггара хьалха доагIа из КПСС Программа керда редакци кийчъяра, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо оттадьча декхарий ерригача комплексана. Бокха лоархIам бу вай школана реформа яра.

Арахьарча политически гIулакхашка лоархIаме за лаьттан тIа чIоагIа машар IалашIбара, тIема кхерам дIабаккхара тIаберзабаь конструктивни ийкь дIахо а дегIаккуялар. Советски халкъа хьалхашка парте эггара хьалхара декхар — Даьхен тешаме оборона Iалашъяр.

Мехка хьалхашка латта декхараш кхоачашделга, аьлар новкъоста К. У. Черненкос, юкъарча доацаш партийни кулгала боарам лакхбарах тийша да. Цунца дувзаденна ден повестка тIа оттаду партийни балха стили методаш дIахо тоадарах дола дош.

Партийни аппарат — из я КПСС политика чакхъяхара, общество дегIайоалара чоалхаеча процессашка управлени яра даькъе ЦК-гара райкомага кхаччалца йолча хIара комитета лоIам кхоачашбер. Цун хIара болхлочунгара доагIар къаьстта хьадех парте. Партийни аппарате болх бар коммуниста доккха сий долаш гIулакх да, цхьабакъда, цу цхьан хайа бехктокхам а ба боккха.

ДIахо новкъоста К. У. Черненкос дийцар партийни комитетий массе сагIорахьарча гIулакхий бIарзагIа дола дешаш. Цо белгалдаьккхар, уж эргадоахаш тоадара дахьъе а сейа партийни вIалли тIа лакха йиш йолаш хилар. АргIанарча дехарех цIарадар шоаш белгалдеча хана партийни болхлоша массаза а ленински васкеташта уйла тIаахийтенза. Ленински стиль чакхъяланзеш дерригача гIулакхашка иа чоагIъяхоеш ягьац.

Эггара хьалхарча аргIана КПСС-а никъ лоарзагIа ца боалийташ чакхбоахилга, ЦК решенеш кхоачашъелга Iалашде, цу балха тIа из кхоачашбеш дIахьоча цун дерригача лагIашка хьалхе лелае езаш я — хIаьта из цун керттера функци а я — партийни аппарат. Цу гIулакхашта дарде уллаш хила саз боахамен культурей хьалъяре тенценай кIоарга анализ. Уж тенденцеш шоай ханнахьен сакхувщи хьалувцанза, дика уйла а лаоттаь предложенеш практически рекомендацеш хьачутевелза ягьац.

Шоай балха тIа партийни комитеташа теркалде деза, шоаш политически органаш хилари шоаш пайда эцараш политически средстваш йолген. Декхараш кхоачашделга вIаштIехьдоах цар, боахамен советски органаш юстара а ца йоаш, царга гIолла.

Кадраш хьахаржар, балхаш тIа дIаниисъяр, хьалкхеяр тоадарах латт партийни комитетий юкъметтера декхар. Цаьгара хьадехараш тIехь-тIехьа доккхагIа хул. Вай деношкара кулгалхо, аьлар новкъоста К. У. Черненкос, белгалвоалаш хила веза, эггара хьалха, парте идеяшта мутIахьа хиларца, гIулакх кIоаргга довзаш, организаторски кхетам болаш, лакха культура йолаш. Шерра чулоацам болаш уйла е, кердадар хьалхадаккха практике из довза а хьакхалараш. Из тергал а деш кийчхета цар кадраш, уж кийчъяреи цар говзал лакхъярен система тоае еза. Къаьстта йоакхо е йоагIа кадрий резерва хьяра, балха тIа новкъостал де деза хьалхехьа из йоацаш партийни комитеташ херкача, е советски боахамен органашта керте эттача кулгалхой йоакхача отряда.

ХIанзарча хьалашка шоай гIулакхаш дукхагIа тIадерзаде деза тIайийца решенеш кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара, кхоачашдаьраш тахкара. Цу дешишна доагIар хьа из декхаш лаьгIдайта цхьанкха дача а мегIерцаш. Принципиальни хиле веза оттадаь хьалхьараш кхоачашъелга декхара юкъагIдоахача кулгалхой мах беча хана. ТIаьхьийн аргабаьнкха тоабар духьакоагIортолга е еза дийнача организаторски гIулакхех, гIулакхаш малагIча хьала тIа да хьожаш ше беча тохкамах.

Критика йир наьхаташ лацара, массе тайпара заседанеш яра, ведомственность лелайра тIера хулаш фалташа.

Къаьстта бокха лоархIам болаш ба къахьегамхой письмошт заявленешт сайв болча, социальни информаци дукхъюйлача хьастаца партийни комитеташа бу болх. Массаза а ленински традицена тешаме хила — къахьегамхоша эцамуеш цар дIадехарийн кIоагIа терко ец хила, царцара дийна бувзамаш цхьа бахьаш а мел ца долийташ лeладе деза хIара партийни болхлочо.

Цул тIехьагIа новкъоста К. У. Черненкос ма дарра дийцар парте Центральни Комитета аппарата аргIанара декхараш. Къаьстта белгалдаьккхар ЦК Отделаша моттигерча партийни комитеташа айхха бувзам болаш гIулакхаш леладедга бокхача лоархIаме хилар.

Новкъоста К. У. Черненкос лаьккха мах бир парте чурера арахьарен политика.

Удостоверени дIалуча хана цига вар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС МГК хьалхара секретарь В. В. Гришин, КПСС ЦК Генеральни секретара помошник В. В. Прибытков, парте г. Москван Куйбышевски райкома хьалхара секретарь Ю. А. Прокофьев, Куйбышевски райисполкома председатель Г. Н. Гаврилов.

СОВЕТСКИ КХАЛНАХ — КОММУНИЗМ ХЬИНАРЕ ХЬАЛЪЕРАШ

ХАЛКЪО ХЕРЖАРАШ

Овлангара хувцаденнаш хьалха вIалла ирас а бокъо а йоацаш, къе бахкача лайнаьха кхалиньха вахар. ХIанз уж хьехархой, лораш, артисташ, Iилма, партийни советски органий болхлой, производстве хьалхалаттараш ба. Тайп-тайпара йола балха говзал карерзае бокъо хиларал совгIа, уж ба эггара лакхагIа йолча советски парламенте — СССР Лакхехьарча Совете дакъа лоацаш. Царех ба тIехьара хиннача хоржамашка депутаташ хоржа Малгобекски УВР бурувдеттарий бригада оператор-коллектор, комсомолка Саутиева Эдельгире Марем, «Красный молот» завода газоэлектросварщица Умалатова Сажи Зайндиновна.

Хьинаре къахьегаш, дика а цIаьа а болх беш дахкка сий да из цар дар.

Коммунист С. З. Умалатова хьаьнала къахьегамхо хиларах яйза ца Iеш, хьинаре общественница сина а йовз вайна. КПСС XXVI съезда делегат хиннай из. ХIанз СССР Лакхехьарча Совета депутат, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро член я Сажи. Дика къахьегарах цунна еннай «Знак Почета» яха орден, СССР Министрий Совета а Нохч-ГIалгIай АССР Ленински комсомола республикански а премеш.

ХIаьта, М. Э. Саутиева я СССР Лакхехьарча Совета депутат, цо яьккхай «Мастер-умелец» яха ВЛКСМ ЦК Знак.

СУРТАШ ТIА: М. Э. Саутиева, С. З. Умалатова.

З. ВАТЧАЕВА сурташ.

Хьинар дола йоI

Цхьайми цаха чуйiме болх беш бе кхалнах, мугIаре багIача царна хьатIадерзадьча истолаш тIа агIа бераша хьо йоI, царех цаI я коммунистически къахьегама ударник Сагова Хадижат. Шиь бе йоалле штамп сиха Iотта а отташ, вокх кулгаца кастара Iоехи цо штамп теха ьнна этикетках.

РЕПОРТАЖ

Дийнахьа цаI ах а кхы а дукхагIа балха норма ю Хадижата. Цудухьа Назрановски трикотажни фабрика сийле еьккхай цо. Саговас шиь пятилетка кхоачашьяь тоьал за я, хIанз 1986 шера исоль бетта чотагIа къахьегаш я из.

Кийча этикеташ контролерашка кхоеч, укхаза гучайоал штамповщицаше беча балха дикал, контролерий цIаноса брак а дийзадац цо хьадалчун. Цигара кийча этикеташ кийдина бераькеште уж дIатIатегарашка кхоеч. Нагахьа санна этикеташ кхоечам болаш кийч ца йоI, сица безам ба уж дIатIатегарий а кийча продукци дIакьарчеарий а болх. ХIаьта, цхьоалагIча шиейна цеха начальника Д. Мальсагова ма аллара:

— Цу тайпара хIама Хадижата а цун наш йолча Богатырева Лидас а болх беча хана денз хиннадац.

Укхаза ела дезе Лида а Сагова санна 1986 шера исоль бетта чотагIа болх беш хилерах.

Бе йоалле штамп кхьчуица дуьц Саговас, хIаьта кхы бос болаш а этикеташ а. Тайп-тайпарча конвейерашка хьоеча хIамаита лаьрхIа шийнаа уж, бе-бе да тIалетта мааькаш, размераш. Цудухьа массеш штемпа а юхе иеттача аьнна чу летташ.

— 1986 шера план 7 ноябрь хьатIаетташ а дерзI оаза, — йоаз Хадижата. — Могаргдий вайна Лида! — хетт цо еле а къанеш юхе болх беш йолча Богатыреваьга.

— Е хьонаргда, — жоп лу цо.

Пхиъле шеш ма дий, хIамаша безам а болаш хьаде гIертача из хьадалга. Иштта безам а болаш къахьегаш ба уж массарий.

А. САЛИЕВ.

АРЧАКОВ Саид.

Хьоцара уйла

— ХIана дий доттагIчоа
Iа дIакургдоашаш,
ДIадала дезе
Iа кходергдоашаш?
— Цунна хьалхар доаргьа
МоллагIа гIайгIа
Дуне цун хургдоаш
Дукха а кIайгIа,
Бакъда, цхьа уйла я,
Шеко а йоашаш
Кхьметтел доттагIчоа
Аз дIакурейоашаш.
Из уйла кала ю
Я аз хьалхиаь,
Ага чу бер санна
Сай дег чу тешь.
Сона дукхаеар,
Хьоцара уйла
Са доттагIчун а
Дег чу ма кхуйла.

ВIАШИ УЛЛУВ А ЭТТА

Дика дIадоладаьд тха бригадерча мехкдьттахочо ер цхьайтталагIча пятилетка диьлагIа шу. ТIехьхьачаньвий хьалхарча шин бетта мехкдьтта даккхара начьахьалкхеш дари. Кхоачашдаьд СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш деча денна а дерригача дунеи тIарча кхалнаьха цIей сийна а тIанйца социалистически декхараш. Шиь бIаь совгIа тоня мехкдьтта даькхад планал совгIа укх шера хьалхарча шин бетта. Из хул социалистически декхарех лаьрхIа хиначул шозза дукхагIа.

Соахка денз цхьан нарадигIа болх беш я тха бригада. ХIаране къахьегамо дакъа лацара коэффициент а къоастеш. Ишта болх вIаштIехьбаккхаро лакхбу коллективе хьалхашкара хIаране бехктохам, чIоагIъю къахьегамев балхен дисциплина. МоллагIа тIадилла гIулакх дикен дизнан чакхдаккха гIертав хул хIана хIара болхло. ХIана аьлча, цунга хьежжа лакхагIа хул цо бригада хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча дакъа лацаре коэффициент. ХIаьта, из лакхагIа хилча дукхагIа хул болхлочун алапи а. Цунга хьежжа хул хIара болхлочун, ерригача коллектива сий а.

Яхайтта саг юкъеъасагIаш я тха бригада. Царех ахаш кхалнах ба. Мехкдьттахочун говзал кIоаргга карарзаь массанена хьокхам гойташ къахьегаш, бригадана кулгалдараш совгIа, хIара болхлочо новкъостал деш я тха мастер, коммунист М. В. Торий. Цунара масал а эша, хьинаре къахьегаш ба бригадера кхалнах, беррига мехкдьттахой.

ТIехдика шоай балха декхараш кхоачашдеш, массе а дика социалистически хьалхалаттарий мутIаранна болаш хьабоагIа мехкдьтта даккхара операторш Акилгова Зоя, Салатова ВагIидат, Ульянова Лейла, Горковенко Таисия, кхыбараш. Коммунистически къахьегама бригада коллективе балха говзал карарзаь, цун новкъосталца бокъонцара мехкдьттахой хинна дIаетта ба уж.

Цхьаккха балха говзал йоацаш яр со 1981-ча шера юкъера школа яистебенначул тIехьагIа укхаза балха еча. Са да Лолагоев Альмад мехкдьттахочун болх беш, цу балха тIа Социалистически Къахьегама Турпала цIи лаьцка ва. ХIаьта а цхьаьнца дерриа а керда дар сона. Цудухьа иштта яла а хетар.

Атта йоаца мехкдьттахочун говзал карарзае сона новкъостал дир тха мастера Матрена Власовнас. Балха говзал дикка йолча мехкдьтта доахача операторша М. Метиева, Д. Зинорец, Т. Горноименос, В. Салатовас, кхыбараш. Царна массанена а аз дег тIара баркал оал. ДIахо сай балха говзал лакхъяра Грознерча мехкдьтта институте заочно деша еттай со.

Тхьо совгIа шу да тха бригада коммунистически къахьегама коллектива цIи лелаю. Цу хана денз цхьаь дикача гIулакхаша хIара шера из сийлен цIи бахьъеш хьа а йоагIа из. Цхьа санна дукхаза «Малгобекнефть» НГДУ-ен «Грознефть» объединенеи юкъе хьрнача социалистически яхье хьалхара моттигаш лаьцай интернационально тха бригада.

Тахан дерригача дунен тIарча кхалнаьха цIей дездеча дийнахьа аз даькъала буц Нохч-ГIалгIайчен беррига кхалнах-къахьегамхой.

Л. ЛОЛАГОЕВА.
«Малгобекнефть» НГДУ мехкдьтта гена хьаьлагIча цеха оператор.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬР

Нохч-ГIалгIайчен производствени текстильно-галантерейни объединене 50 саг ва цхьайтталагIча пятилетка декхараш хIанзле кхоачашдаь. Царех цхьаннех, Ужахова Османа Раисах дувца безам ба са тахан.

1972 шера ера Ужахова Раиса текстильно-галантерейни объединене балха. Цунна хIаман тегачун балха кийса ховра вхьалщи, улековочни, захройни балхаш де. Балха опыт лаина хиларах Назрановски трикотажни фабрика къона болхлошта хIамаш тегарий говзал карараздайта яха цхьа шу гарга ха лаьнхар Ужаховас хIанзчул ворхI шу хьалха. Ухкара гучадьняр цуй профессии дукхаезаш, цуна дика хьехаш, наха из ховр хьалхадаккха хоьшин йола саг ва хилар. ХIара бетта кхар санна, етт, пхийтта йоIа йовзийтар цо балха кхайлеша.

ТIаккха массагIа ва уж Ужаховайна баркал оалаш цхьай бараш, цун хиив, ученикаш, хIаьта хIана шоаш хьехамчаш а болаш къахьегаш, уж дегар бизь вергаш.

Укх шера лавар бетта плангIа трикотажни цеха коллективо арахеца езаш яр 180 эзар сома маьха продукци, тIаккха дар 191 эзар сома маьха яр арахийшар. Дикка тIеххкоачашлый феврал бетта план а. Ала деза 1983 шера кхоьльча бийдала чотагIа объединене коллективо дIабахача шин бетта болх баьлга. ХIаьта, цу юкъе кIеанга дакъа дац Ужахова Раисай а.

— Мишта вIаштIехьдаьннай хьа, цхьайтталагIча пятилетка декхараш 1983 шера йиьлагIча квартале кхоачашде? — хетт аз цунга.

— Къайле яц са, ший болх дика бовзаш, цув лоархIам билгабем хила веза моллагIа саг, — аьнар цо.

Ше иштта саг йоагI Ужахова Раисас хьахайта дукха ха я. Ше болх беча участке иттел, ерригача цеха гIуллакхах а дог лезаш я из. Цунна тешал деш цхьа масал доладергда аз.

ЧIоагIа тIехьаюсаш яр хилаьлагIча конвейер тIа болх беш хинна Даудова Яхитай бригада. Раисас дийхар Яхита бригадана кулгалде цхьаншин бетта ше яхийтар.

Дукха ха ялалехьа цун болх тоабир Ужаховас.

Ужахова Раисайна карадувза дика гIулакхаш дувйча хана ца хьоахадича далац цо цеха, объединене общественни вахаре доакхаш дола дакъа. Из я объединене профсоюзни комитета член, шиь лоIамагIа йолча халкъа дружина член, цеха халкъа тIахьожама группа председатель. ХIаьта тахан, Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха цIей дездеча хана 1986 шера исоль бетта чотагIа къахьегаш я Ужахова Османа Раиса.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Марема килограммаш

1958 шера «Назрановский» совхоза Наьсар-Кертерча шурий товарни ферме доярка балха йода Сагова Ахьмада Марем. Цо ший къахьегам дIаболабаьча хьалхарча шерашка райове а ерригача республике а дика йовзаш яр тIаьхагIа Социалистически Къахьегама Турпал хула Барахоева Лемка (хIанз персональни пенсионер я из). Йоккха балха опыт йолаш йолча цо ца ховр хьа а хьехаш дIайолалу Марем доахан детта.

— Лемкас мал дер де гIертар со, — яхаш дувц Саговас, из къахьега йолаьчча хьалхара шераш дага а деке.

Опыт ца хиларах кхьхаица хала хиннад Марема. Шийца ферме цхьаьна къахьегаш болча дояркаша хоза дош аьле, эшаш дола гIо-новкъостал дий хьалхацарах, балхаш хьахкашта яьнна дIайолаевнай Сагова. ХIаьта, дисциплина а ца тIехваш цхьай низ дIа ма кхоачча къахьегарах цу хьалхарча шера толам а боаких. ПлангIа якха йоагIар 1670, ерригача ферме тIолла яьккхар 1740 йолаш, ше хьонача хIара Iаттагара 1875 килограмм шура йоаккх Марема.

Цу толамо кхы тIа хьинар вIаьб къахьег доярка шоллагIча шера а кхы тIехьа тIадоагIача шерашка а. ХIаьта, шиь планаш тIанйид социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашделга закон а хиле дIаотт Саговай вахаре. ТIа-тIа лакху цун говзал, карарзаю дикача дояркаша эшаш йола опыт, совбоал къахьегамцара безам. ТIаккха вIаштIехьлоал Марема хIара кхоабача Iаттагара шиь эзар килограмм шура йикха. Бакъда, цул тIехьагIа дикка шераш дIаухийт цо из хьокхам лакхагIа хилийта низ дIа ца кхочаш.

Совхоза ерригача фермашкара гIулакхаш дикагIча овгIоралъа эргадоал 1981 шера шортта гIожен мошен доакъараш хургдолча тайпара керда тIаевача директора Векова Заьлихха Мурада балхаш вIаштIехьдаьлачул тIехьагIа.

Цу шера низ дIахоач Сагова Марема а дукхача хана дена шийна дагайоаллаш хинача цифрага — 3000 килограммага кхача. ТIаккха а сатийна дIайодац Сагова. Цо кхетаду кхы тIа дикагIа хьокхамаш гойташ къахьега йиш хилар. Ферме хьалдадар керда гIирсаш; хьайбаш та лаьрхIа массели корпус, дояршаш слотникащи саладщи а йиш йолаш, культурно-бытови хьашташ а кхоачашдергдола кабинеташ йола цIа. Совхое вIаштIехьдаьккхадар цеховой хьесале ферме доахан кхоабилга. Цу прогрессивни гIулакхо торо хулийтар доахангара шура дукхагIа яккха. Иштта, дIаштIехьдоал Сагова Марема пятилетка шоллагIча шера хIара кхоабеча Iаттагара 3400 килограмм шура яккха. Из хьокхам кхы а лакхбу хьинар долча доярка дIадахача шера 3575 килограмм а яькка — тхьаь пхиъ шу хьалха соккозе гIоала йоаккхаш хиначунца кийсйча шозза дукхагIа.

Карарча шера 3800 килограммага ший хьокхам дIакхоачабе лерхIаш я Сагова. Совхоза доярка шта юкъе ярнача социалистически яхье хьалхаре моттиг а йоаккхаш январь бетта хIара Iаттагара эггара дукхагIа — 358 килограмм шура яьккхай. Иштта дика къахьийгад февраль бетта. Юкъера лаьрхIача ден-бус 11 килограмм совгIа шура йоаккх Марема хIара Iаттагара.

Марамаца цхьана доярка йолаш цу ферме болх беш я цун йоI Зайнап. Ший нана санна къахьегара тIера я из а. ХIаьта, доахан мишта детта деза, фу Iунал эш царна дIа а оалаш, йоIа доярка болх белабалийтар Марем я. Нанас даь хьехар дIа а кийца берааьте къахьегаш я Зайнап а. Цо лаладеча доахала юкъе дукхагIараш дуккьалхка дакхка да. Лаве а дIадахача шера хIара Iаттагара 1900 килограмм шура яьккхай, планагIа яккха йоагIар 1800 килограмм йолаш.

Скотника волаш дуккхача шерашка Наьсар-Кертерча ферме болх баьб Марема цIендас — Iаддарахьмана. ХIанз пенсе а ваха салоIаш ва из. Вале а аьхиан гуралхьен ферме юха хьа а вай доккъар кийдеча новкъостал деш хул. БархI класс чакхъяьккхачул тIахьагIа ферме хьа а веза скотникаьлла болх беш хинвая цар воI Ибрахим а. Ший да санна тIадаьхкка декхараш дика кхоачашдеш дьавоагIа из, дIадахача шера ноябрь бетта Советски Эскаре гIулакх де ваха. Цигара ше цIавеча дезала традици йоха из эш кха а цу ферме балха а отта заочно зооветеринарни техникум чакхъякхха безам болаш ва.

С. МАГОМЕДОВ.

КЕРТТЕРА ДЕКХАР

Кхалнаьха цIей — 8 марта хьатIаккхачаш, хоаш ма хилара, кхадката совгIаташ кийчаеш хул. Бакъда, № 65 йолча Варсунерча продовольственни тика заведующе Местоева ТIахIира Розас цу ден шийгара а совгIат де лаьрхIар, цхьайтталагIча пятилетка из кхаь шерен ах шерам пIан кхоачаш а еш. Из цунна керагIа а даьар.

— ХIара саг ше мичахьа вале а наха динахетар де хьана веза, беш болча балхо из дIадехаш хьича хIаьта а. Иштта динахетар де гIерт со а Варсунерча наха — царна дIакхачйита аьлла тиха чу хьачуденнар ма хулла сихагIа царна дIадаьла. Им са декхар а да.

Дикка хе я ТIахIира Роза тиха чу болх беш йола, хIаьта цу тайпара болз бар керттера декхар лерхI цо.

М. БАРАХОЕВ,
университета студент.

РАЙСОВЕТА ДЕПУТАТ

Ленински района халкъа депутатий Совета исполкома секретаре Ж. Тулаевас шоей дикагIбола депутаташ буцеш эггара хьалха цIи яьккхар Лорсанова Аьсета.

— Ткъай цхьа сиха а шоашала везаргвоацаш цIена а де дезе гIулакх эттача, из гIоегIай йоI дегайбз тхона, — аьлар цо, — моллагIа а шийга де аьнар из ца оалаш дезза кхоачашду Аьсета. Из дика йовз шийна гIалгIоаргIьача участкерчарие моттел, районерча дукхаьма кхьча кархарасита а. Хала да, е со мукъаьц алаш це цIенна а. Цунна хьалхаденкха дезаш шийга де аьнна гIулакх тIехьатетта йиш йоацаш да аьнна. Сиха де девош из деце а, дакчакхдалалца сагота хургьи Аьсет...

ХIаьта, мишта кхоачашду Лорсанова Аьсета кархархой наказаш?

— Сай участке кхоачаш ца деш цхьацха а наказ дитадиа аз, — аьлар цо. — Цул совгIа, ейса беча депутатски балха отчеташ ю ас кархархошта хьалхашка. Отчет еча хана кхы а хоатт аз малагIа гIулакх эа шоана согара, аьле. Цар кьоал шоашта эшар.

Шиь дагIа доал це дулуш кIалахсар цкъа пенсионер В. Сальников. Цул тIехьагIа из чун ший сесаге Т. Шишкова дIаэнгар ше йолча.

Иштта дIатIеийдача нахага кердача фусама фу хьал де хьаж депутаташ. Цудухьа цига яхийтар Лорсанова Аьсет. Из хилар воалха саг Сальникова малагIча хьа тIа ва хьачаш. Цунца чIоамьа дар. Кердача фусама рьза волеш дийцар пенсионера, нус дика хьон шийна аьлар. Цу тIехь из нус йолча Iе рьза хилара ат оттадиь.

Грозне, Богдана Хмельницки цIерагIча улицагIа вахача Сийлахь-боккхача Даймехка тIема юкъе дакъа лоацаш хиннача Г. Погорелова Ленински райисполкома заявлени йiтай воккхалургвоашача фусама ва са квартира я шийна, аьнна. Из заявлени такха, гIама ветераш мишта вах кьана эха эзар а Лорсанова Аьсет.

Кхы цхьаькка а иштта моттиг я цун хьакка ваш Грозне, Мичурина цIерагIча кхоалагIча переулке, № 40 йолча вахача А. Цибаева я яйтай райисполкома шийна квартира еаш заявлени.

Иштта а кхьдола а гIулакхаш де дезаш хул Лорсанова шийн депутатски декхараш кхоачашдеча.

— ТIехьара кархархошта вIашагIкхийтта йолаш цар аьлар сога, — яхаш дувц Аьсета, — Тасуева цIерагIча улицагIа бийсана бааде хул балхара чубоагIача наха, кхалнаха уназра пет чуьха. Цу улицагIа лампаш яхийта аьшналера хьа. Сайца кхы цхьа депутат а вешаш горэлектросете ехар со, цига дийцар цу улицагIа лампаш йоаккхийта. ХIаьта, лампаш яхка балхаш «Красный молот» заводе болхлоше дергдолаш чIоагIдир. Цар фу дездьч хьнаа цига юха хьа кхийнадац са. Из дагадоал сона. Из маре кхы цхьал, кха а дисадац со хьаьла дIадаладь гIуланх.

Шийх тийша хьадениа моллагIа а хIама бахкенкхама хатаме кхоачашде гIерта. Лорсановай оамал Грознерча йий денхазаеча заводерча наха гучаьлар цу предприятие из балха еш дукха ха еларехьа.

Цудухьа боллоше шоаллагIа а оттайир из Ленински районни совета халкъа депутатала харма кандидат. Цо, хьалха санна дика кхоачашду ший депутатски декхараш.

1977 шера Грознера № 45 йола юкъера школа йистеялкхача, цу шера йий доакхача заводе балха яха денз кхы из моттиг ма хувцаш ьалагIа Аьсет. Шийга аьнар дош, мичахьа балха йохийте а, из бизза кхоачашбеш, чIоагIа дисциплина йолаш хиларца балгальлине гIалгIай къона йоI заводе комсомольцаша из балха ене шу а далалелла 1978 шера шоай мугIарешка дIаийцар.

Комсомольски организаци шийна тIадилла декхар дика а шийн заниахьа а кхоачашдеш, комсомольски вахаре юкъе дынхара дакъа лоацаш йола Лорсанова 1980 шера завода комсомольцаша шоай секретараллаI харж. Шиь шера хул из комсомольски организаци секретарь йолаш.

Районе дикагIчарех йола организаци а яь дIаоттайир цо из. Комсомольцаш, керда оарцагIбаьар производственни заданеш кхочеш а тIахьоачаш а яра, общественни вахаре юкъе хьнаре дакъа лоацаш, ничеловальника рузлехь лорадаче бIаргIоаш хилара. ХIаьта, ше цу массе а дьакъаьла хьехкам телар.

ХIаьта, 1981 шера коммунисташе шоай мугIарешка дIаяц из. Цо лакхе лоттаю ленински парта члена сий дола цIи. Хадданза лакхбу ший политически саккетам, болхлошта юкъе политически хьехама беш бу.

ХIанз, СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш дара йийчо вча хана кхы а дикагIа болх бара гIалхах Лорсанова Аьсета заводера болхлой.

Производственни балха тIа а общественни вахаре а шийгара хьокхам тел цо. Иштта я Ленински района халкъа депутат Лорсанова Аьсет.

Ю. ЧАХКИЕВ.

СУРТА ТIА: Лорсанова Аьсет.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

«БАЬЦЦАРА КОМБИНЕЗОНАШ»

1941 шера 10 ноябре КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме вIашагIболл уназхоштен доврахоштен — ЦIеча Эскаре бIухоштен командирашта гIулеих дара комитет. IалагIмата дукха медицински болхлой бар комитета мукъагIа. Из ха яр из дикъ тийга, хоза тоаш йола баьццара комбинезонаш юкъаш боле изаппех эггара хьалха города улицашка арабаьнна хинар а.

Дийца варгвоацаш дукха да баьццарча комбинезонаш деш хинна хIамаш: цар IалашIдора город дикача санитари хьал тIа хулга, вокзалера госпитале хьакхулар доврахой, доврахошка хьожар. «Баьццара комбинезонаш» ца хилча де хIама децар госпиталий. Царна доагIача дакъа кхоачар эггара халагIа бела болх.

«Баьццарча комбинезоний» лоархIам ма берра кхетабара дагадохаргдац вай, тIом болабенначиа къахьарча дийнахьа а денз республике уназцIено порзаре органешта хьалхашка цIенхашта декхараш эттa хилар. Сихха Дарба да дезаш дер фронтера хьаккхулача доврахошта, тоьах дукха медицински гIулакхаш де дезар городен республикен бахача наха, инфекционни лазарш даьржара къахь а бехкаш.

СалаIа йиш йоацаш бар болх. ТIом болабенначиа хьалхарча шерре а городе болх беш яр 8330 менги латташ 17 госпиталаш. Серноводске 200 менги латташ ВЦСПС госпиталаш.

Цу хана ерригача республике цIенхоз яр хIаьта къоначиа хинна, хIанз парте ветеран йола Зоя Михайловна Кибирова керте лаьтта сандружина. Цо вокзалера госпитале хьакхийдар бIаьш доврахой. Фролова Александрас кулгалдеш хиннача цхьаьнка сандружино а иштта наь йоашаш хьатIакийдора доврахой тIабола шиийонаш, госпиталашка ха дора, хIамаш юттар. Цунах а кхочамбаь Iецар дружинницех. Доврахошца беседаш йора цар, царна керда газеташ журналаш дешар. Дружино шефство лелайора дгьлагIчен иттлагIчен Берий цIенорца: баракьаш дора, дуттар. Иштта хьинаре болх барах карара кара тела ЦIа байрахх врар дружинана, хIаьта тIом чакхбаллалца йолча хана из кхычарга дIа а кхачийтазар. Дукхача сандружинницашта Сийлен грамоташ «Кавказ лорерах», «1941 — 1945 шерашкарча Сийлахь-боккхача Даймехка тIема хана са ца кходен къахьегарах» яха медалеш елар.

Город Грознера дикагIбола медицински болхлой шоай керттера балхаш деш болабенначиа а, медсестрай курсашка хьехаш а царна кулгалдеш а бар. Цул тIаьхагIа тоабенар болх а дешар а.

Республике гьнарча лоамаш районашка — Шатоевски, Саясановски, Шалински, город Гудермесе, Орджоникидзевски станице сандружинницакна Iомабеше а ГСО значикаш кийчбора. Дукха бIаьш болча советски патриоткаша лоацийна хана карарзайир санитарни служба.

Шатойра хьехархо Филатова, ордан лелаш хинна О. В. Хрипкова, комсомолка Изварина Зина, стахановкаш швейницаш З. Шарипова Б. Хунаевна, цIенна Хубоева лоацдена хана Iомабелар медицински новкъостал де а I степена ГСО значок яккха норма дIаяла а.

1941 шера 5 ноябре Сталински района запаса хургболча медсестрай курсаш хьаьр дукхачар. Тасдина дийна чакхьбаьлар уж Сталински райисполкома секретаре Медведевас, «Грознефтепроект» яхача проектни института инженере Масловас, коммунальни контора инженере-плановик Лобашевас, кхыбар.

Медицински сестраш эвар дукхкаьа грознески къахьегарах. Курсаш тIехдиан дикан чакх а елла, госпиталашка балхаш де болабелар хьехархой Т. И. Мураденко, Е. Щербакова, Д. Петрова, П. Кузнецова, кхыбараш.

ЦIеча Эскаре вода мар някъя а ельвкха, 1943 шера санитаркалла бокз бе яхар Прасковья Александровна Соломатина. Цо со маца воI хоаш дедар. Дийнаьа оборонительни гIирсаш хьалдеча болх бора, хIаьта сайрийна доврахошта гIулакх дора. Хе корейоегIар цунна доврахошта тIахкха аав хIамаш гуъа а фронтовикашта дахьийта совгIаташ кийчде а.

Дукха бIаьш болча доврахошта дарбаш дир, баразбир кхалнакха. Ерах де хамо IежагIаь массеин письмо. Мел дукха да цар тIа сандружинницашта баркал оалаш хадаь дIайха дешам. Гвардe майора Морозова яздора № 5062 йолча госпитале бераабьча бIузой цIерагIа: «Деза доттагIий, новкъостий! Баркал оаш оаха тхона, доврахошта, дерба дича, тха йоазхо аьча новкъостан йохкаращтеь. ВКП(б) райкомегара дех ошв Октябрьски района дружинницаш баркал алар».

1944 шу долалуш 27 сандружина яр республике болх беш. В. И. Ленина цIерагIча культуре Дворце хиннача госпитале дукха болх бора Заводской района сандружинницаша. Цхьан сандружинана кулгалдеш яр Е. П. Григорьева. Госпитале, хамеа доврахошта юха хугте цар керттера болх бар. Цул кIавагIча шерхIама доша дукха хьадора гIулакхаш а де кхоебора «баьццара комбинезонаш». Масала, госпитала плъагIаш, дIайха барзкъаш гулдерга... Шоай тайпара ремоденикено а бер укхаза. Духьаьаа цхьан дийнахьа Надежда Яковлевна Хорошевас шоай машинаца цхьана гулбир 309 гIайбан 550 мета тIа тесса гаяи, 446 гIайбан ковчар, 700 оарцаха, 500 мIара, 230 тхьаш цIерагIа. Цунна елар «Кавказ лорерах», «1941 — 1945 шерашкарча Сийлахь-боккхача Даймехка тIема хана са ца кходен къахьегарах» яха медалеш.

Массанена а бегаьне яр Вера Уваровна Жаркова цIи. Фронте вода мар някъя а еьлаккха, сандружиниех дIаккхийтар из. Цо уналошта мехкь боттар, хIамаш ютар, барзкъаш тегар. Цудухьа хетар кхы мел доьккхагIа дакъа йоадалургда юкъарча гIулакха юкъе, аьнча. Кагагаш вIацка а дахкаш ахча Iоадора. Iоададар шийна-я. Иштта вIашагIтехха 2 эзар гарга сом дIаидепар Вера Уваровнас фонде фронтовикашта, тIома тIа дай бовбаьча берашта совгIаташ эца.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка пха миллиони аз миллиони болча советски накаж донорашха хилар. Хаараш, хаарацц доврахой лекара а боалш. 1,7 миллион литр цIий деляр цар фронта. Эггара хьалха из гIулакх дIадолалдьраш а кхалнах бар. Цу дакъе Нохч-ГIалгIайчен кхалнах а боллш. Вай республикера фронта мелча гIулакхашта дIадальйтар 1080 литр донорски цIий. Цул совгIа, эвакогоспиталашта — 1598 литр.

ДикагIбола донораш бе аьнна республике цIи дIаяхар операционни сестрай А. С. Кудиновай, цIенновой А. С. Тетеревкиной, Н. Черкашиной, госпиталерчо сестрай — Бажковай, кхыбар.

Дог цIена хьа санна летташ ва мокх шийа майрча къонгий-тIамахой лангита йиста, хIаьта дукхагIа а из бальш долаш сихагIа арзар цар чоедбар, дикагIа холоре советски халкъа цхьоагIо, фронтаи тьлам юкъера буезам.

Э. ИСАЕВ.
исторически Iилмий кандидат.

Ю. А. ГАГАРИН ВАЬ 50 ШУ ДУЗАШ

ИШТТА ДАГАВОАГIА ВАЙНА Юрий Гагарин

Медицински тохкамаш чаккдьалар, чакхдовла дезаш дар паччахьалкхен комиссех. Из ма ярий буксоцдаш тха дош къоастаде дезаш, яр — хургда тхо е хургдац космонавташ. Хоа тхона, комиссе заседание эггара хьалхара космонавт Юрий Гагарин ихоачартва аьнна. Тхона, хетаргахьа, цу хана дунен тIа мел дола хIама диц а денна, духхьал из вагга хьежа доладелар тхо. Тхо — Iеррнгаш а сов дегаш тохаденна хилларгIа. Оаха ца зуш чуваьлар тха цIагIа белаж тIа ядаш майора погонаш а йолаш вола летчик, массаза санна веда а къежаш.

Деха а деха цхьа минут яьккхар оаха тхоай фу де доза ца хоаш латташ. Гагарина кхетадир тхогара хьал, из хилар хьалха йист.

— Фу хиннад, лаьчилгаш? Мочхалаш хIана яг цуй?

ТIахиха цу сахьате массара а атта меттаьера. Тхо доладелар, ВIашк дайжар тхо...

Кийчоя Центре кхьачар тхо 1963 шера январь бетта цхьан сарахьа. Юрий Гагарина цIеъ из дIи яхкарагIа, массава а Звездни городок яха вавьар / цупах. Тахам-м я а я из боръоица йола городок. хIаьта цу хана-м листача хьунагIа агIаш массехи служебни помещенин цIенолгаш - лабораторешн мара яцар. Нах чубахаш йола адаш духхьал даI яр — аргIанарча космически стартаща кийчлуш мел хиннараш чубаьха йоккха йоаш кхоза вIаштIарьль профилактори. Цу цIенопка яр дешара классаш а. Тхо дIакийсдьдар кхоалагIча этажа тIа.

Iурра лораш а хьежа ваатрах дича, занятеш йоладелар тха. ТIаккха цхьаькха сюрприз нийсъелар тхона— хьалхара ваодии леци Гагарина йийшар. ТIехьагIа кхы а вIашагIдеттададар «Хоз-Засадне, Байконур яхача космодроме, цига йоаьийтар тхона хьалхарча космонавта къакха комплекс.

Амма со даим цецвоахар цу саго. Эггара хьалха цунна нахаца гIулакх леладе харо. Мичаьха тхо дахача а —Юрена массанахьа корабоагIар цIераш а хоаш цунна бовзаш бола нах. Цунна ховра уж болх беш мичаб, фу деш ба. Йовзар цар фамалаш, ха лоаш хулар цар гаргарча а бовзаши безаши болча а хьакга фу хьал да. Юре цхьатарра этта дора къамаьл конструкторца а боллоачунца а, Iнламанхошцеи инженерашцеи. Стартови майдан тIарча моллагIча гIирсах долла хIама довза а довзаш дора къамаьл. Хоалуш дар Юрий укхаза ца хоьш найсенна саг а хьаша а воацаш, да хилар.

Iалаьмате сиха дегIаухар цу хана космонавтика. 1967 шера бIаьсти хьалхара тохкама полет ире кийча дар «Союз» яха лекхаш дола кема. Из дукха башхалонаш йолаш дар цийла хьалха хиллараща нийсличa, шиъ яр наха чубаха отсек, царех пхьаннех пайда ийбе йиш яр болх бераш са-дIаран йолча моттигах санна, иштта космосе дIаараваьлара йолча шлюзови камерах а санна. Дукха кхы а дар кердадараш.

Кийчоя Центре хьаьвар цу кемана еча пилотируеми тохкамашта юкъе дакъа даца кийчлуш барий лаьрхIа йола группа. «Союза» эггара хьалхара тохкамхо хила вIаштIехьдаьнна Владимир Комарови цун дублер Юрий Гагарини санна болча опытни космонавташца цхьана цу группаца бар дIахойодача хиня - «Союз» яхача кема хьалхарча полетаща юкъе дакъа лаца дукха кхьбола космонавташ а. Низтмьалача ритме болх беш яр группа. Хьалхара ветеранаш бар. Со цецвулар даим духьдухьача вIашагIкхетарашка, конференцешка, мехка гIолла чакхбоахаш а доазол декъа ухийташ а шоай гIулакха тIерабоахаш хиннача цар керда техника бокъонаш йовза мишта кхувра ца хоаш.

Юрий Гагарин, хоаш долча бесса, шиъ исторически полет яьчул тIехьагIа дукха ца гоаш космонавтий отряда командиралла хьожавир, цул тIехьагIа кийчоя Центра начальника заместитель вар. ЧIоаггIа новкъа долаш вар из, тIадаьттача бехктохкамерча декхараша керла космически полет е шиъ йиш ца хилийтар. Дагавар кхы массехка эза космосе хила. Цо лерхIар космонавт професси я аьнна. хIаьта сатах бокъоша вола профессионал лархIа йиш яц, шиъ навыкаш по хадлапе оргаяьха товеш хилча мара.

Тхо цецвоахар цунна сесла чIоагIа болх бе матаро, хIама аьнча, дукха дир цунна тIадаьтта общественни декхараш, из деша вагIар Жуковски цIерагIча ТIемавоздушни академе. ХIаьта массанахьа ах кхоа а вора. Из дерригa дуъ тIалаттане. Юрена цIаьнкха а бицдар доттагIий, цийча вар царна гIо де, хьалаца.

Пилотируеми режима «Союза» дать хьалхара тохкамаш трагически чаккдьалар. Парашютни система болх расчетни йоацача режимах барагIа. IочуйоагIаш хиппа аппарат даьтта Iохайнай наха чIоаггIа кхераме йолча тайпара сиха. Владимир Комаров велар. Володя дIавелар Москве. ЦIеча майдан тIа, цун чвд цуйола урна Кремлена гонахьарча гIоена чу латт.

— Оаха Iомадергда «Союз» яха кема сигала гIолла дела, — аздора цу деношка Гагарина. — Цунах лерхI аз тхоай декхар. Володина хьалхацнара цуя доттагIий декхар.

Кемана тIа дош хина балхаш соцаш дацар. Разработчикаши конструкторашн цIаьнха а цIаьнха а хьежар системайи агрегатийн конструкцешка. ЧIоаггIа тернаш тIебахийта дора автоматически вариантe деш дола лаьттара а сигала ухийташ а тохкамаш, хIаьта тхо дар «Союза» пилотируемы варианте цIаькха тохкам бе кийчлуш. Космонавташ кийчбеча Центре оттайир керда тренажераш. «Союза» дечи аргIанарча тохкамий программа хьалхарча полета даьрий яр сийна яцар. УрагIа дахийта девар цхьатарре шина кема. Саго лехкара лехкаш тIавоацари. Лехкаш доаьнчоа гаргадаларa орбите чоалхане маневраш е оаш дар лехкар.

Кийчо ара Центра начальника заместитель волча Юрий Гагарина наттахьа мара ха хилацар самолета тIа тренировочни полет ире. Амма Юрий Гагарин «Союза» керда тохкамаш дара кийчлуча космонавтий группана юкъевахийтарах йола цуй решени паччахьалкхен комиссе цIаьнха а чIоагIйина, цуи тофо хилар тхоца цхьан сигала аха. Толамца кхоачашйир Гагарина лаьрхIа цунна аьна шеръль хинна инструкторашца сигал ахара программа. ХьатIакхьчар инструктор а воацаш из ше сигала ваха везаш хила ди.

Юрена цхьан дахкар тхо аэродроме. Цхьан дир сигале ваха гIаттале деш вола хьажар. Сона вайра Юре шиъ самолета дIатIаводаш. самолет кийча хиларах цо полковникага Владимир Серегина доклад еш, цар шинне а шоай «спарка» тIа моттигаш хьалувцаш а. Гагарин хьалханнахьа хайра, Серегин — тIехьашкалька, инструкторски кабине. Цул тIехьагIа ах сахьат даьлча сай «спаркаца» бортинженерех цхьаннева гIатта везаш вар со а. Тхо дIадоладелар тхоай самолетаганьа. Аз двигатель болабалийтар, самолет гIоттача оаса тIа вела боагIо йийкар аз. Сога тохкоалаш хIама дац. Духхьал хоь со на Юре машинага чIоаггIа кхайнаш вола оператор. Амма юхе цхьаькха хIама алацар. Вувзем хьдар.

...Юрий Гагарин вайца вац. ХIаьта а хьалха санна хакъа лоац по хIара полете. Космос нарвесзача дакъа лоацаш бе азараш бола нах. Царна массанена а дагайоагIа, цIаьнха йиц а лургьяш хьалхарча космонавта. Всеведка Колумба — Юрий Гагарина цIа.

Владимир ШАТАЛОВ, авиаци генерал-лейтенант, СССР летчик-космонавт, космонавташ кийчбара кулгалхо, шозза Советски Союза Турпал.

Эггара хьалхара космонавт

Вай берригача мехка хиила ца Iеш, дерригача дунен тIа доархIаме хIама хинвад эггара хьалха космонавт сагала валар. ХIаьта, хIара советски саго доккхал а ду из из шиъ мехка кхийна хинна хиларах. Гагарин Юрий Алексеевич — из цIи аьнкхача цхьа шиъ тайпара дог гIоздоал хIара сага.

Цун шоавтьен итт шу дуз кхоана, бакъда цун суртaш ка хьежача пох тешалаш, хIана аьнча, советски нахта дегашка даим а гьона волаш вехсл из.

Малгобекски района къахьегамхоша, школай дешархоша дездергда цун 50 шу дизар. цу ден накъабоагIаш цхьацца белгалаpe хIамаш керт а даьнад.

Района ерригаш хIана яц аьнна йолча школанка чаккхьхай Дахьен везза воI хиннача Гагарина хетаь пионерски сбораш. кхоана, из ваьча дийнахьа, ерригача районе Iилмаев техникан ди цIадолалуига дIахкайкадаьд халкъа образование городской отдело. Района культура отдел а йисац цу гIуллакха юстара. Библиотекашка кийчъяй Гагаринах а советски космонавтиках а лупаш долча литература выставка. Цун лекторски группа къахьегама коллективашка еш я беседаш.

Къаьстта йоккха терко яьй Гагарина шоавтьен итт шу дизара «Малгобекнефть» НГДУ къахьегамхоша.

— ХIара цехе ухаш, космонавта толамех, эггара хьалха сигала вахарах дувцаш ба тха агитатораш. Къаьстта паха космонавта сийлахь вахаре никъ дIабовзийташ беседаш чаккйоахаш ва сиважинашта капитальни ремонт яра цеха мастер Р. Тебоев,— йоах «Малгобекнефть» НГДУ парторганизаце секретара Албогачиева Фатимас.

Дунен тIара эггара хьалхаре космонавт малхаваьлаьчи иштта даздy Малгобека баьрхошна.

Л. ШЕСТОПАЛОВА, КПСС Малгобекски горкома пропаганда агитаци отдела заведующая.

Гагарина цIи лелаю

Дунен тIа эггара хьалхарча космонавта Ю. А. Гагарина цIи лелаеш я тха школерча 7 «а» класса пионерски отряд. Доккхал ду бераша шоай отряд Дахьен вазза воI хиннача сага цIи лелаеш хиларах, хIаьта шоашта карагIдуьлача дикача гIуллакхаща дезз леладу пионераша отряда цIи.

Г. Северинова классия кулгалхо йолча цу классе дешача бераша эггара хьинарегIа дола дакъа лоац тиша кахькат, аьшк гулдеча, дика деш. Кхыча тайпара хила йиш а яцар Гагарина цIи леладеча отряда гIуллакхаш.

Хьалхарча космонавта 50 шу дизара денна накъаболлаш тха школерча пионераша чаккхьлехкхай цунна хетаъ пионерски сбор, цига дийцар космонавтах яздаь иллеш, стихаш, цун вахарнара хIамаш дувцаш дола дешаш.

В. ТИМОШЕНКО, Грозненерча № 21 йолча юкъерча школа пионервожатая.

МОСКВА. СССР ВДНХ-ча эггара дукхагIа нах чулаттачен воаснначен павильонех цаI йолча «Космос» яхача павильоне хьайийллай эггара хьалхагIа космически накъаш де волавенна Юрий Гагарин ваь 50 шу дузача хиндаца нийсъяь керда экспозици. Выставке хьокха оттаь я советски космически служба эггара кердагIа йола спутникаш.

СУРТА ТIА: СССР ВДНХ-ча «Космос» яхача павильоне.

В. СОЗИНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

«Сигала бесарча дунен къонгаш»

Иштта цIи тиллай № 15 йолча Грознерча берий библиотека болхлоша кийчъяьчар книжни выставках, из хетаь я эггара хьалхарча космонавта Юрий Алексеевич Гагарина 50 шу дизара. Цу выставка къаьстта а дина бонайт бераштa Гагарина вахара никъ, космонавтика дегIайоалаеча цо юкъедиха доккха дакъа.

Алхха цхьа выставка кийчъяь Iийнабац цу денна хетаь тха болхлой. Доккха цIей — утренник хиннад цар кийч а дaь № 28 йолча Грознерча школе. Цига хьийхабар эсаре гIуллакх деш бола нах, космонавтикака хетадаьча литература йолхача экспозицена обзор йир. ХIаьта дешархоща кийчъяь монтаж а гойтар.

Уж мероприяте кийчъеш къаьстта чIоагIа къахьийгар тха библиотекара Деменьтьева Натальи Николаевнас, ма тулла дукхагIа довзийта хьежар из бераштa Гагаринах.

Кхоана, эггара хьалха космосе ваххача Ю. А. Гагарина 50 шу дузаш № 34 йолча юкъерча школе ергьа оаха беседаш.

Н. МЕДВЕДЕВА, библиотека заведующая.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

ТОВАРАШ—ХАЛКЪА

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета аргIанара заседани хилар республика социально - экономически догIайоалларах дола, массехк дош дувцаш.

1983 шера халкъа эпа товараш хьадара плана кхоачашъяра итогаш 1984 шера уж дукхагIа арахецарах дола доши дуццача хана белгалдаьнхар, соахка товараш хьадара объем 1982 шерана нийсйча ворхI процент лакхъенна хилар. План совгIа арахийцар 7,1 миллион сома мах тIаьшш.

Цунна цхьана, цхьайолча объединенеша, предприятеша, ведомстваша кхоачашъяц планаш. Кхы тIа а сиха хинна задани республика бIаргча хьаьйшача 69 процент мара кхоачашъяьц. Уж кхоачашъелга кьгагIдьйна кхад респотребсоюза, «Чеченингушпищепром» объединене предприятеша, кхычар.

Арахецача товарий дикал лаьрхIа тоаь гIерташ яц цхьайола предприятеши организацеши. Моттигерча промышленноста министерства предприятешка. Назрановски трикотажни фабрике, кога гIирса фабрике хьалхагIа а санна техно технологически дисциплина, лоха я производства культура, стандарташ мен технически условешкен тьехе йоаш продукци арахецаш моттигаш я. Геттара мелло ю предприятеша изделий ассортимент керда янкхара. Из бахьан долаш тьадаь тоьлш дукха товараш бахача мала ца хоьтташ да.

Халкъа эпа товараш дукхагIа хьадари РСФСР Лакхехьарча Совете халкъа эпача товарашт торговлеш йолча Комиссе решенеш кхоачашъяра духьа Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето министерствашта, ведомствашта, предприятешта, городскойи районни исполнительни комитеташта тIадиллад кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь гIуллакхаш чакхдоахилга, объединеней, предприятей, организацей коллективаш халкъа эпа товараш хьадара планаш социалистически декхараш тешаме кхоачаш тIехкхоачаша дара оарцагIйоахилга, уж задани кхоачашъяра лелама чIоагIа тIахьожам оттабедга.

Министрий Совето 1984 шера халкъа эпа товараш кхы тIа а хьадара задани оттадь республика министерствашта, ведомствашта, промышленни предприятешта.

Тиш тIаерзальй «Союзпромвнедрение» яхача Къулбесада - Кавказски филиало могаяьча образецашка ... эпача товарий керда тайпаш производствана юкъедоаладаказа дарг ца хилара. Халкъа эпача товарий дикал тоарра Iе дезар делга, паччахьалкхен дикала Знак ялийтара 1984 шера товарий дикагIдола товараш аттестаци дIачудалара. Вахача ница дукхагIа хоатташ дола халкъа эпа товараш планагIен кхы тIа а сиичa заданегIен лаьрхIича объемел совгIа арахецара тороваш хадданза лехара. цу гIулакха предприятей чурча кхоачамех, моттигерча байдалах промышленнин юртбоахамеш производства отходех пайда а эцаш.

Болх беш йолча предприятей производственни мощностех пайда дикагIа эца, халкъа эпа товараш, къаьстта а бахача нах чIоагIагIа хотташ дола традиционни товараш арахеца специализированни цехаши участкаши хьое.

БРИГАДНИ ФОРМА ДЕГIАКХУВЛА

Промышленносте къахьегам вIаштIехьбаккхарен стимулировани ярен бригадни форма дIахо дегIайоалларахи цун эффективность лакхъярахи дола дош дийца а дийца цунна де дезарий хьакъеха сонам тIайийцаб НГIАССР Министрий Совето. Белгалдаьккхад, къахьегам вIаштIехьбаккхарен цунна стимулировани ярен бригадни форма юкъейоалларе тIадерзадаь гIуллакхаш республике чаккдоахаш хилар. НГIАССР министерствайи ведомствайи промышленносте цу форма чудалцаб промышленно - производственни персоналах болча берригача болхлоех 56,2 процент, царех 40 процент совгIа бераш — бухсоцдаш хьахиначунга хьежа еднии варадага хьежна къахьегамах мах телаш. 30 процент совгIа бераш — къахьегамна дакъе лаьара коэффициент теркал а еш алаши премени ехьаш.

Цхьайбатьде, къахьегам вIаштIехьбаккхара бригадни форма дегIайоалара министерствашa, предприятеша бача балха тIа тоьал доккхий кхоачамбоацарам долаш а моттигаш я. Масала, моттигерча промышленноста министерстве предприятешка бригадаш а яь вIашагIтеха болхлой 50 процентал кIезигагIа ба. Дукха моттигаш я бригадаш вIашагIъехилга формалла, кампане хьисапе леладеш, дукхагахьа йола гIуллакха оагIув хьал а лоаттаеш, дикалгахьарьар Iотеlаьо. Дуккача хьале бригадаш вIашагIъехк завода чура планиронаш, технологи, производства къахьегам вIаштIехьбаккхара гIуллакх. къахьегамах мах телара система тоалара бакъа барIбоаца болх ца а беш.

Шурай промышленноста объединене, грозненски духа комбинате, кхачан промышленноста, кьун боахама министерствай предприятешка хозрасчета принципаш а йолаш болх беш цхьа даI бригада яц.

Бригадана оцаре къахьегара эпа хьалаш вIаштIехьдахара хьалхара цехий, отделий, службай кулгалхой, инженерно - технически болхлой хала бехаш бола бехктохкам белгалбоабац дукхача предприятешка. Уж бригадаш дIашагIйохача хьа доши ца хеташ лелабу хьехама боахи морально - психологически факторашн. Дукхача министерствашка Iаламден дац идеологически, организаторски, боахама болх айха бухам болаш лелабега. Цу дерригача хIамашца лоаш производства эффективность лакхъяр духьа къахьегам коллективно вIаштIехьбаккхара йола йоккхий торонаш.

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совето республика министерствашки ведомствашкa, горисполкомаши а райисполкомаши а декхарийна яьй шоай профсоюзни комитеташца цхьана производственни объединенешкаи предприятешки планировани учетен система эргалкхара, производствои управлении вIаштIехьйоаккхалга эргадьякха тоадара, хIаьта иштта боарамагIа чIоагIа эффективнои болх бара хилане дергдоеца хьалаш вIаштIехьа а дьнь, бригадаш ниниерни материально - технически дикагIа Iалашъяра тIадерзадаь гIуллакхаш кийчдеш.

Къахьегам вIаштIехьбаккхарен цунна стимулировани ярен бригадни форма юкъейоаласга мазагIча хьала тIа ... къоастаде, плана боарамагIа из дегIайоалара по ду пайда лакхбарах тIадерзадаь гIуллакхаш чакхдаха.

Къахьегама йолча НГIАССР Паччахьалкхен комитета тIадиллад халкъа боахама тайп - тайпарча довкъоцкарча хьалха латтача бригадай балха опыта массаза а анализ елга, къахьегам вIаштIехьбаккхарен цунна стимулировани ярен бригадни формаш кердеи эффективнегIен ярaш лехилга, уж шерра дIайоаржаьра гIо делга а нагахьа санна эш аьна хеташ хуле. ЙоагIаш йола предложенеш НГIАССР Министрий Совете хьачулуига а.

ЦхьайттаьлагIча пятилетна задани кхоачашъ тIехкхоачаш яр духьа, КПСС XXVI съезда решенеш чакхъяхар духьа 1983 шера республика поселкаший юртсоветаший лелаьча социалистически яхьа итогаш яьй НГIАССР Министрий Совето. Ялье котъьнаргаш лаьрхIай Ведена района Мескетински юртсовет — 1-гIа моттиг, Шалля района Гермечукски юртсовет — 2-гIа моттиг. Ножай-Юрта района Мескетински юртсовет—3-гIа моттиг. Белгалдаьнкхад поселкайи юртсоветийи республикански социалистически яхьа условеш кхоачашъелга Iалашдаьча Грозненски района Старосатански, Кулаевски юртсоветаш, Ведена района Агишбатойски юртсовето, Ножай-Юрта района Зандакски юртсовето во боацаш болх бань хилар.

НГIАССР Министрий Совето къобалдаьд Грозненски района Старосатански юртсовета къахьегамхоша 1984 шера экономически социальни дегIаахара план хаьал хьалха кхоачаш тIехкхоачаш яра тIайица социалистически декхараш, халкъа депутатий районни, городской Советий исполкомаш декхарийна яьй укх шера поселкайи юртсоветийи яхь йоаржаяра мукъа боа организаторски ккетамея болх белга Iалашде.

ГОРИЗОНТ ПЛАНЕТЫ

Кампучи. Ирвз дола нанал. **В. ХРИСТОФОРОВА** сурт. ТАСС фотохроника.

США кхалнах: дискриминации йоаца бокъои

Укх шера январь беттарча шоай «мехкарча хьалах йолча послание тIа» США президента Р. Рейгана кIезига аьнадаш дезалах, кхалнах, берех дола хоа дешаш. «Вай общества кIийлен кIийле я дезал, бераш — эггара хьакха, вай... балхаш дергда кхалнаьха бокъонаш Iалашъяра», — йоахар цо. Амма, миштад американски кхалнахагара бокъонца дола хьал?

США конституце гаранти лац кхалнаьха бокъонаш маIача нахьа ярашта нийсса хургья, аьнна. Цунна яь 1972 шера конгрессо могаяь кхал е маIа хиларна дукъдена еш йола дискриминации дIаяккхарах йола поправка хIана а тIехьа ратификаци яна я дукхалгех кIезигалгex диллача закона дIадехкхача боарамерча штатий законаш арадоахача собранеша. Цу тIа е мишта ратификаци е йиш яр цунна, нагахьа санна Рейгана администраци ше а цунна дуьхьал яьна хилча? Тахан, США бахача нанах ахакел совгIа бераш кхалнах ба. амма штатий законаш арадоахача собранеи депутатий моттигех 12 процент мара лацаш кхалнаха, хIаьта сенате парлa кхоача дакъа кхы а зIамагIа да — 2 процент. Кхалнаьха бокъоний хьакъехьа администрацe лаьнача позицена ше дуьхьала хилар дIахайтар США юстице министерстве болх беш хинна В. Хонеггер отставка яхай, из ноапин «эхь дайна» хилар дIа а ктийхадь. Цо тоам бьб, Рейгана КIайча цIегIа йоакхача хана конституцена яь поправка тIаийца ца хилар совгIа, кхыметтел цу е воих боарамe кхалнаьха бокъонаш IотеIаеш йолча 115 федеральни законах пхьаниха а хийца ца хиларах.

Алкха Iалаьмате чIоагIа къахьийтача вIаштIехьдоал США наггахьча кхаьсага доккха лаьрхIа йиш йолча гIуллакхага кхача. Цу гIуллакха хьегача къага кхалсага дIабода «мах» маIача сага бодачуз дукхагIа ба. Дукха Iа йоацаш паьча тохкамаша хьахьехкад, кулгалдеча посташ тIарча кхалнахах башха совгIа-эпацагIа боаш ахка мадре боаш хилар. Шоай дезал хьабе шар ха ца хилар бакьан долаш маьре боаш хилар. Цу гIуллакхаш тIарча маIача нахах 96 процент ба дезал болаш.

США хозза ветаргIолаш йола берий бешазийн ясльйн система, хIаьта иштта берагIа хинча белх ца беш йоаккхача хана мах а телаш йолча отпускана йола бокъон бер даьчул тIехьагIа цунна гIулакх дара йолча мах телача отпускана йола бокъон. бер дарца дувзаденна хана балхара дIаяхача кхалсага шиъ балха тIа юхатIаяра йола гаранти ца хилар. медицински гIуллакхашна дIабода мах лакха хилара чоалхане хьалаш уаттаду къахьегача кхалнаха хьалхашка. Американски экономиста Дж. Миснера лаьрхIад, бер дар, цунца дувзаденна болх шиъ шера юкъагIбакха безаш хилар. хIаьта иштта дукхача моттигашка бераш даь кхалнах гIуллакхаш тIа лоабеш хилар бакъан долаш дилла а юкъера лаьрхIача 10 процент лоаду американски болхлочунхьалсага а гIуллакххочун-кхалсага цунна тIа еаш хина доход. Цунна тIатохаргка вай, болх беш йолча американски кхалсага алапи маIача сага доагIачун алкха 58—59 процент мара ца хилар.

Массанечун чIоагIагIа Iатть кхалнаха балхашe — экономически гIуллакхаш тахха доладелча эггара хьалха уж дIабоах балхара. Масала, 1982 шера Рейгана администраце бахара дIабаьхача федеральни гIуллакхоштa юкъе ахалел совгIа бераш кхалнах бар, берригача гIуллакхоех кхалнах кхоалагIа дакъа мара боацашехьа.

Къаьстта халача хьала тIа ба бераш а долаш бола цхьа кхалнах. Уж ба, дукхагIча дайьне, официально къа лоархIаш болча дезалашта юкъера бераш а, вахара хилана яргбоацача эггара кIезигагIа ярел а лохагIа я цар доходаш. ХIаьта США. ... даиеех, берригача ... 33 процент ба уж. Моцал лоаш ба кхалнах - пенсионерашa. Дукха ха йоаццаш «Крисчен сайенс монитор» яхача газето аральнхар 72 шу даьнача американкаца яь «типичин» интервью. Из латтьаш яр мелла кхоаш дIадахийтача а духхьал хьалярча 20 дийнахьа мара тоьац цийна пенси. Iара бетта тIехдьарча итт дийнахьа вIалла дез хIама а хилац цийта яхаш. США президента поста кандидат волча У. Мондейла белгалдоах, хьал тIатIа дукхагIа кхалнахага кхоачаш хилар.

ХIанад США кхалнаха иштта дискриминации еш хилар? Хьалха сенатор хиннача С. Эрвина, цу хаттара «Нью - Йорк таймс» яхача газета тIа ладоро. нагахьа конституцена еш йолча, кхалнаьха бокъонаш маIача нахачарца нийсъяр дIанкайнадеча поправка ратификаци йича, «цо дерригo доладеш йола воздействи ергьяр вахаре бокъонца долаш мел долчоа. США хIанзалца йолча хана дилла цар хиннача кепа, правительства шиъ структурена а».

Бакъдолаш да, США кхалнаьха бокъонаш йоаза маIача наьхачарца нийсйича США е езаргъяр эггара хьалха балхаш дара, социальни Iалашон, уналцIено лорадра, просвещене, наха чубаха моттигаш хьальара сферашка шерра реформаш. ХIаьта цу сферашка чакхйоах Рейгана администраце герз хьадарген тIема кийчо ярген дIадодар цу наьхаца сoздахара социальни программаш тIа-тIа дукхагIа тедаш доацъяра политика. США дукхагIа болча кхалнаха чIоагIа холу тайца сиддаь герз хьадаро шоайта гIа белла мукъ мел беза ба. «Нью - Йорк таймс» ма ядара, уж кхераш ба Рейгана администраце гIуллакх тIемагa кхоачадар, цудуxьа цар хьадда во могаю республикански администраце политика. Герз хьадарга дIаухийтача доллараш кердача миллиардашка керда бала тIиоттадy царна.

Нина ВЛАДИМИРОВ. (АПН).

ЗИЗАШ — КХАЛНАХА

ДЕНА хьаьттар из — эгаре бочагlа доле цlей. Бlаьстан цlей, дерригачу дуьнен тlерчу кхалнаьъа цlей. Мел хозе а дика а дош да из — машар. Из да тlом боаца вай лаьтта, делхаш доаца вай бераш, вайна тlера сийна сигале, бlаьстий, гlор дlаьнниче лаьтта эггара хьалха тlадоала зиза.

Машаре йола сийна сигале... Сона хетачох, дукхьал са цхьан дег чу йоссаш яц уж уйлаш.

Аз уйла ю берий. Эггара хьалха сона дагалаттар — цар вехар, цар кхоане. Уж ираз а аьттув а болаш хилар. Са вой вокха хиннав, бакъда, моллагlа кхыйолча нанна санна сона хlана а аlамига бор хет цунах, сона гу кхоаненга цо боккхаь гlа. Ираз долаш а баркатe а хила еза цун кхоане.

Цкъа дакъа лоацаш хиннай со машар лорабара дерригдунен цхьан конгрессе. Тlаьхьачча юкъ-сибете цхьаьтарра беце а, дунен тайп-тайпарча континентий кхалнах, дагалаттар, дагадоаллар массанена а цаl дар — дерригача дунен тlера адам тlом боацаш иралла дахилга.

Тайп-тайпара да тха цlоке, океанаш юкъаденна ткоейла гаьна дах тхо. Из ишттa дале а, дагалаттари кхоачаш хилча бакъаьха хезари цхьаьтарра да:

Цаl яц-те сигала
Массарна вайна!
Цаl бец-те из маль а
Массарна лепаш!
Хlараяр вах вайх,
lаьткъача бала,
Хlараяр влало,
Хоэахетар хилча.

Кхалсаг массаза а дукхьала хиннай тlема, lоажала, хlана вьлча, дийна мел дар хьаккелпар ше йоландь.

Сона дика дагабоагlа, кортамукъаленга, маlача сага саннa нийсхо хулга лоьш, вай кхалнаха хьабена хале нинь. Лоамарой хьалхарча поэтессай багенаш дlатегаш хиннай, царга иллеш ца дахийтара. Бакъда, цар доахаш хинна иллаш кхьчар хьаллаьце дlахозьош хиннад. Цу майрача кхалнакъа цlераш хlана а тlехь йиц ца луш дагалатт хаякъе. Бале а денал а чулоацаш хиннa цар кхепаш миллионаш болча наьха ираз хинна дlаэттар Сийлахь-боккха Октябрь хьахиннachyл тlехьагlа. Кхоллам, нанал, общественни хьинар, сий доахкхаш бола къахьегам — из дерригa вайна деннар Октябрь.

Советски кхалсага рамаlек ловца дуьца безам ба са. Сона дукхьала отт йойкхане турпалий а бовзаш боацача къахьегамхой а сурт-сибатеш. Сона дагайох Н. К. Крупская — сийлахь-воккхача баьчча В. И. Ленина сесаг, доттагlа, цун мегаьд ший кхалсага бочап а къовсамхочун денал а віашкадувза. Советски кхалнах... Ужаш — Дагестана халкъа поэтесса Алиева Фазу — lапаьмате дикача стихай автор а ший береш дукхадоза нана а, се махкахо Умалатова Сажи — электросварщица, СССР Лакхехьарча Совета депутат, Ленински комсомола премии лауреат. Царех а Терешкова Валентина а — Лаьттарча, кхалнаькъа эггара хьалха космосе хинна делегат, дукхха кхыбараш...

Хьагlаэттай бlаьсти, безамаш а зизай а ха. Яттlаш латт гаьний чlонкаш, совгlарча шоай бlенашна чуухаш латт оалхазараш. Бlаьсти а кхалсаг а шоайла чlоагlа тара я!

Вай поэмарой эпосе, турпала иллешка маlа сег массаза а кхалсаг лораеш, цун сий деш хиннав. Кхуврчара цlи лорав кхалсага гlадуллаш хиннад малача саго. Ше тlем тlа, чаракъе водаш хиннав сапаргlата долаш, хlана вьлча, нана а сесаг а кхуврчаре цlи ца йойташ, шийга хьежаш багlаргболга шийна хоьш хиннадь.

Маlа нах, тепа кхалнаха зизаш! Вас ца еш лорав бlаьсти — езаш йола йоl а оаш лораеш.

АХМАТОВА Раиса,
Нохч - Гlалгlайчен халкъа поэтесса.

Дукха ха йоаццаш Грозне В. И. Ленина цlи лелаеча проспекте хьайийллай «Универсам» яха 212 болхлочо лаьрхlа йола керда тика. Еррига пуи торгови майда 1200 квадратни метр я. Тика чу дохкаш да кхачан товараш.

Цул совгlа, цига я сопутствующи материалий йоккха отдел. Долаш да тика чу болх берашта эшаш дола хlамаш: столови, буфеташ, душевойш, парикмахерски. Перерыв йолаш салаlа торо хулийташ йола йоккха цин холл.

Кастта укхаза болх бе йолалургйолаш я кондитерски цех, 200 совгlча сага лаьрхlа кафетерий.

Тикана чухьа а арахьа а эшаш болча бувзама лаьрхlа 50 номер йола телефонни АТС я болх беш.

Коллективе къахьегаш болча болхлоех дукхагlа бараш къона нах ба.

Фотокорреспондента З. Батчаева даьккхача сурта тlа ба къона продавецаш (аьрдехьара аьттехьа) Лабазанова Малика, Батриева Хадишт, Муслиева Фатима, Хачукаева Раиса, Яхьяева Паьтlамат, Хайдарова Роза, Абдулкудусова Малика, Виситаева Шарифа, Дзиова Светлана.

Тамрикой толам

ГРУЗИНСКИ ССР. Цlи хеза иллиалархо Тамрико Гвердцители профессиональни эстраде гучаьнна дерригa а массехк шу мара дац. Хlаьта а кхы хье ца луш езаенца тlанйцар массане а.

Итт шу даьннача хана пионерийн школьникийн Тбилисски Двореца «Мзиури» яхача берий вокально - инструментальни ансамбле илли оалаш хиннай йиlиг. Цlи дlахазарга диллача «боккхагlбарий» эстрада дукххача толашагlчарца а хийнца къувсалуш хиннача эггара хьалхарча состава доакъашхоех цаl хиннай Тамрико Гвердцители...

...Массехк бутт баьлча а В. Сараджишвиле цlерагlйола Тбилисски паччахьалкхен консерватори чакхъяьккха яргъя Т. Гвердцители фортепиано класс а йолаш. Цу цхьан хана из — Грузински радион телевидени эстрадно - симфонически оркестра солистка.

«Мелодия» яхача грамзаписа Ерригсоюзни фирма Тбилисски студо хlана арахецна кийчъеш я иллиалархочо укх тlехьарча цхьа шера екаь дикагlйола произведенеш юкъеяха пластинка.

Мукъа ха йоаццаш гlулакх хьадиза да Тамрикой да: телевидени радион записаш яр, консерваторера занятеш, концерташ, общественни гlулакхаш. Тамрико Гвердцители — ВЛКСМ ЦК член.

— Дунен халкъашта юкъерча кхалнаькъа денга керда илли хадеш я со, — йоах Тамрикос. — Сенах да из? Бочалах, тепамах, хlаьта безамах ца хилча дарг вlалла а мичад из. Хlаьта, нагахьа санна са мукъам ладувгlараштa безалой боарам боацаш чlоагlа ираз долаш хургъя со.

СУРТА ТlА: Тамрико Гвердцители.
Р. РУХАДЗЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ШИЙ БОЛХ БОВЗАШ

Еррагсоюзни театральни общества Нохч-Гlалгlай отделене вlаштlехьаьккхача халкъа театрий режиссерий агитбригадай кулгалхой семинаре дакъа лоацаш яр Сунженски районерча Арцхы яхача юртара Ферзаули Баянт. Семинаре кlезига къамаьл а деш, дукхагlа ладувгlаш, хьадувцар дlаладеш хилар из.

Из массехк ди даьккхар семинара доакъашхоша любительски а профессиональни а театрий спектаклашка хьожаш, Грознерча шоай коллегий репетицешка ухаш, Москвера вевача режиссерконсультанта лекцешка ладувгlаш. Дайнар, хезар анализ еш доашхар. Укхаза шийна хезар, бlаргадайнар, юха цlа яхача шоай культура Цlен балха юкъе миштa хьоргда-хьогl, яхаш уйла йора Баянтас.

Керда культура Цlа юрта хьалдаь дукха ха яц. Ерригача юрта а доккха цlей хилар цох. Цига тулвелар эlамига а воккха а мел вар.

Керда здани еэлар Вайнтана: къаьначул дукха йоккхагlа, сийдагlа я из. 200 моттиг йолаш я зал. Я сцена, вlаанга зал, фойе, директора а методиста а лаьрхlа кабинеташ, библиотека моттиг, кхыйола подсобни помещенеш.

Тlатеlа болх бе торо я, хlаьта цу балха опыт Баянтага йолаш я: дикалгlа шу да цо укхаза худрук йолаш болх бу, яьккхай культурносердалон училища. Культура Цlен директорца Тангиева Лидайна цхьана Баянта вlашагlъелла болх беш я халхара, вокальни, драматически кружокаш. Сакъердаме а хеташ цига дакъа лоацаш бе Махаури Зара, Чекиева Милена, Акиева Хеда, Махаури Зайиди, Ханиев Мухьмад, кхыболa вагий нахи эхкийрийн.

Баянта дика кхетабу царна хьалха а, из культура Цlа хьаделлаш, юхьмараж сийрдаьнна гlадбаха хиннача шай кхыча юртахошта хьалхе а бола ший белхтокхам.

Ферзауле бархl бера юкъе эггара эlамагlа вола Гlайрбек ворхlалгlча классе дешаш ва. Вай-lаьлех Майрбеким Нефтечернаски политехнически института студенташ ба. Харис — милице лейтенант, Ибрахlим — Ачхой - Мартановскерча профессионально - техническ училища комсомольски организаце секретарь. Майраlаьла Советски Эскаре гlулакх деш ва, хlаьта дукха ха йоаццаш цигара цlавенна Лом-lаьла.

Шо-шоай гlулакх деш а йиlигаш а. Баянт культболхло, Макка — Л. Н. Толстой цlерагlча Нохч - Гlалгlай паччахьалкхен университета математически факультета студентка. Къахьегамах ца кхера, цунна тlакхуш хила, хlара шоаш бакъхача кога моп дала хоьргдолаш кхедаьд Ферзаулегlар шоай бераш — эlамига дараш а доккхий дараш а.

lадаьмате итта боана ший болх Баянта дlахо, ший юртахоште, ше хьаьнанача цlен бlарахьошаш: бе безача тайшара бой-хьогl ше из, даьр а де дезар а фуд-хьогl са, аьле уйла ёш.

М. ТУТАЕВА.

Методистий дешар

КПСС обкома политически сердалон Цlагlа КПСС горкомий, райкомий консультантий-методистий шин кlира йола курсаш чакхъелай.

Цига дакъа лоацаш хиннараша ладийтlар тайп-тайпара йолча лекцешка: идеологически, политически-кхетама балха воархlамеча дешах, социалистически вадара хьисапах, Нохч - Гlалгlайчене дина тlехьадиsараш дахаш хиларахи уж дlадахара де эшарехи, пропагандистий балха говзал лакхъярах, В. И. Ленина балхаш lомадара методиках, парте ЦК июньскии декабрьски (1983 ш.), февральски (1984 ш.) Пленумий решеннара хьадовгlача докладех, кхыерашка.

Ладувгlараштa хьалхадаьн цу хьакъехьа къамаьлаш деш хилар партийни болхлой, вузий lилманхой, преподавателаш.

Дешаш хиначa шиъа ладувгlарашца семинарски а практически а занятеш йир, царна тематически кинофильмаш гойтар.

Л. КОДЗОЕВА.

Массаза а дагалаттаргъя Аьсет

Хано тlа-тlа гаьнадоах вай Сийлахь - боккха Даймехка тlом лаьттача шерашта. Цу тlем тlа дакъе лоацаш хилар вай махка дерригача къамий вижлаш. Тlамо беначa бало, келонаше лер ца юташ цхьа цlа дацар.

Царех цаl дар Тутаев Цути Идриса цlа а. Ялх йоl яр цун. Хlаьта царга массанега дешийта гlертар Идрис. Советий lилмало дага хиннар кхоачашдe торо яар цунна. Беррагача мехкараша лакхара дешар дийшар. Къаьстта дешарa чlоагlа тlера яр йоккхагlйола йоl Аьсет. Из яр нана йоаццача йиjараштa шоллагlа йола нана а, цар хьехамчe а. Ростовски университета медицински факультет тlехдика чакхъяьккхачул тlехьагlа из болх бе дlакьожаю Базоркино яхача юртарча больница. Ший лора декхараш дизa кхоачашдерал совгlа, укхаза цо лелабу lилман болх. Къахьегама тlера йолаш, цкъа дlадоладь гlулакх дизза дlачакхдекха lемачe Аьсета, дукха хо хlалакъа толаме дlалу 1-ча Ленинградски медицински института микробиологи кафедра аспирантуре экзаменаш. Аспирантура чакхъяьккхачул тlехьагlа из кафедра ассистентaлла ютт.

Тутаева Аьсет хьаьнхал долаш, из къахьегама чlоагlа тlера йолаш хилар сихе гучадоал укхаза е. Нийсса шу деьлча медицински lилмай кандидата степене цlи яхкара «Тифозни вакцинаш еча металлаша деш доля олигодинамически гlулакх» ахача темах защита ю Аьсета. Кафедра ассистент йолаш цо болх бу 1941 шерага кхачалца. Цу юкъа Аьсета чакхдаккхи lемача Аьсета, дукхе кьаьнег ший теоретически знанешта практике пайда эцара а.

Тlом болабеннаб, вьнна хезача геттара чlоагlа захакийтар къонача lилманхочо. Институте цо техкача балха лоархlам боккха хилара цунна ду бронь. Бакъда, Аьсет раьза хилац бронь хьаьца. Эггара кьалхарчарца фронте йода из.

Кхо шу совгlа хе йоккха Аь. Тутаевас лоьвой госпиталe гlулакх деш. Цу юкъа дукха совтий lоажалех кlалхарбоеха цо, бlаьш чов хиннараш дерба а дий юкъа муцlаре дlаоьттабу. 1943 шере 30 апреле цунна лу медицински гlулакх даре майора звани.

1944 шера гуйрийна Аьсет гlулакх деш йола госпиталь кхача моттиге дlанийсъю. Дукхагlбараш поездаца дlабохийт. Хlаьта поездаца ца йоалуш йиса медицински персонали инвентари мухь кхуьлача машинаца дlаьяьийта лоархl. Царца юс Аьсет а.

Цхьабакъда, Тернопольски областе Вишневецки районе Колодино яхача юрта йисте цар машина дlалоац фашисташа. Уж шоай оагlорахьe бехе гlерташ чlоагlа laьен озийт гитлеровцаша Аьсетеган цун нанешнен. Немецки эпсаро шоацца болх бе вьлча, денал дояче йоlо тугеш тох цун бата гlа. 1944 шере 29 октябре уж берригаш а хьалхорк фашисташа. Иштта, Сийлахь - йоккха Котало яьнка ди тlакхача аь шу дисача хана ца детталуш дус Нохч - Гlалгlайчен денал долча йиlий дог.

Тlехьагlа медицински lилмай доктора, 1-ча Ленинградски медицински институте профессора В. Н. Космодамианскеа дагадох: «Со Аьсета хьехархо хилар. Аз кулгалдеш болх бир цо фронте яхалца. Геттара дика саг яр из. Дог цlене доле ноекъост къьстар ткох. Бакъда, тхона массаза а дагалаттаргъя Дайха бехьен долаш ший са lодилла тха Аьсета.

Хlаьта йицъялийта е яц. Институте Ленина цlерагlча зале Сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа байнача институте сотрудниктий сий деш хьалтеха доал мемориальни улг. Царне юкъе дошо элпаша дlаязьяь Ā А. И. Тутаевай цlи е.

Дегайоагlа Аьсет из лача Наьсаре а. Город Назране кертера лоархlача цхьан улицах, Тутаевай цlи тиллей. Цун цlи лелаеш я № 3 йолча Назрановски юкъерча школе эггара дикагlа йола пионерски отряд. Школа эlамига следопыташа дукха материал lоэмй денал долча шоай махкахочох лаьца.

К. МАРЗИЕВ.

А.-Г. УТУРГАЕВ

Гlозал ма эшийла шоана

Ирази, гlозали
Ма эшалда шоана!
Аз хозача цlейца,
Шо даькъела дувцl
Бе яц: керта чеш
Кlайденна нана,
Маьрсоиас кулг лаьца
Чуйоакха нус.
Ага тlе дол дехаш
Нохноша вай кхадаьд,
Шоай дега йlоцаш
Цар вайна тlйннай.
Керо ший кlорнг мо
lетткъамах лорадаьд,
Вай бальон массагlа
Хало яйнай.
Тlом хьаьна цlаькхя
бlехан тlабеча,
Нохноша, дог lувдаш,
Некъадаькхад.
Нускалаш, шоай курадь
Бlаргий хий лечкъадаш
Нуаре лийта вувцаш
Нийк даькъал баьб.
Мала варгаа шун хам ба,
Хьаьсаре кхоанаl
Малагlа да из
Оаш юкъагl дитарl
Сискал йьейнна
Цхьа цинце бале,
Малий шоа хьаца-да
Меца витарl!
Ирази, гlозали
Ма эшалда шоана!
Аз хозача цlейца,
Шо даькъела дувцl
Бе яц: керта чеш
Кlайденна нана,
Маьрсоиас кулг лаьца
Чуйоакха нусl

РАЙОНАШКАРА ХОАМАШ

МАЛГОБЕК

Дика къахьегаш, ма кулла наьха хьашташ дикагlа кхоачашде гlерташ хьабоагlа Малгобекски городской бувзама узела болхлой. Укх шера хьалхара шин бутт къаьстта дика къахьегарца белгалбаьккхаб воккхагlволча электромеханика Хамчиев Исмаlалас. АТС еха аппаратура цу сахьате тоаю цо, болх дика дlабахьара гlо а деш.

— Иштта дика болх беш, наха чlоагlа баркал оалаш ва Даби-Юртара почтальон Балкоев Юнас, ханнахьа дlакхоачийт цо газет, письмо,— йоах бувзама узела начальника А. Мальсагова.

С. ОСМАНОВ.

НАЗРАНЬ

Чакхбаьнаб цхьайттаlагlча пятилетка дийлагlча шера цхьаькха а бутт. Цун итогаш еш хьалхалаттарашта юкъе юха а юха а гуш я дика къахьегаш хьабоагlача районa киномеханиктий цlераш. Укх шера шоллагlа бутт дика къахьегаш, план кхоачаш а тlехкхоачаш а еш чакхбаьккхаб Барсукерча киноустановка киномеханика Ведиджев Бексхана, иштта толаме къахийгад Плиевcрча киноустановка тlа болх беча Горчханов Сарамсоата а.

Юрташкарча киномеханикашта юкъе даим а толаш болаш, шоай балха декхараш дизза кхоачашдеш хьабоагlа уж.

Л. МАТИЕВА,
районни кинсета методист.

КЕРДА КНИЖКА

«Цхьатарра боьзонаш йолча халкъий барттайнача дерале» яхаш да укх деношка Нохч - Гlалгlай книжни издательства араяйца керда книжка. Цу тlа кепатеха я Ж. Ганаева — «Нхь революце паризманен бурмуазени дукъала къовсам лоаттабеш Тийрка йистерча халкъий интернациональни цхьоагlo чlоагlъялар» яха, З. Гойтовас язъяь «Советий lабдал чlоагlдара контрреволюцена дукьала Нохч-Гlалгlайчен халкъаша цхьана лоаттабаь къовсам», С. Джугурьянцен М. Кодзоевеи язъяь «Коммунизм хьалъяра хьалаша КПСС ленински къаман политика котъялар» яха, иштта кхыйола статьяш материалаши.

Книжка тlарчи материалаша воккъостал дерга къахьегамхошта юкъе интернациональни, патриотически, кхетама болх беча пропагандисташта, агитатораштa, лектораштa. Сакъердам эшаргболаш а республика истори дуацаш а йолча статьяй сборник араецаш да керттерча даькъе муцlарерча книжкаш дешараштa лаьрхlа. Из кастта доххаш хургда книжни тиканашка а кхосадаька а.

С. ШАДИЕВ.

ТХА ИНТЕРВЬЮ

МУЗЫКА — СА ДЕГАГlОЗ

Дукха ха яц Медарева Мадина Грознера музыкальни училищен теоретически отделени дийна чакх а яьккха Назранерча музыкальни школе болх бе йоаденна. Къоначa музыкальни ведигага тха корреспондента хаттараштa жоп лу.

— Медина, иштта хила веза музыка хьехар вола йидагет?

— Цу хаттара дала цхьа жоп да са: дог-уйла цlена йолаш хила веза. Из иштта ца хуле, музыка дешархошка кхета ца яйтарал совгlа, ше а из кхетаеш хургва ала хала да. Из да хlанз айса дьехача музыкальни школе деша ягlаш а цул тlехьагlа Грознерча училище дешаш йолаш а хьехархоша сона эггара хьалха lомадаьр. Юххьанца Назранерча музыкальни школе деша ера со. хьехархой каст-каста хувцалора, хlаьта хlаране ше-ший тайпара хьехар, бакъдар аьлча, музыкаца са дог карадуггаш вацар царех цхьаккха а, Климеико Галина Ивановна йоаззалца. Сона хетаргахьа, из яйза епаре музыкальни дешар дита а хила мегар аз цу хана. Боьзонца музыка езаенна саг шa хиларах тарра, сона а езаелийтар цо из. Иштта хила веза музыка хьехаш вар. Хlанз из директор волча школе болх беш я со. цох тара хила, цун ираш санна оамалаш lомае гlерт со.

Дешархочо-м хац хьехархочо дика хьех е цо хьех, цо хьехар lома а дий дlавода. Бакъда, кхыдар хов цунна, хьехархочо хьехаш дар ший дегага кхоач е кхачац. Из лоархlаме а да.

Теоретически курс я аз хьехар. Цунца юкъейоагlа сольфеджнох, музыкальни литературах йола урокаш. Са занятешца произведени миштa язъяь хов, из язъяь композитор дикагlа вовз бераштa. Цул тlехьагlа дешархоша са а къердалуш ладувгl шоаш теоретически занятешка lомаьча произведенега. музыкага гlолла кхы тlа а совбоал авторацара безам. Хlаьта керттердар — царна хов музыка къоастие а цунга ладувгlа а.

— Музыкальни школа чакхъяьккхачул тlехьагlа бераш цигара йоаш йола дешар дукха хулий?

— Къайле яц музыкальни школе деша ухачарех цхьабараш дукхьал пианино е кхин дар лаккха шоашта lомабала ухилга, музыканташ хила лаьрхlа шоаш беце а. Цу тайпара уйла йолаш деша баьнараша е школа чакхъяьккхалца деша тигац е чакхъяьккхачул тlехьагlа дlахо ца дешаш цlагlа lоховш. Аз укхаза болх беча шин шу гаргача хана цу тайпара бераш е нийсбеннаб. Дlахо деша уйла ераш из никъ ца буташ дlахо болх. Масала, са хиннача выпускницех я Сапралиева Рова. Из хlанз Грознерча музыкальни училище дешаш я.

Халахете а цийслучарех я шоай беро музыкальни дешар дешара дай дукъала хулаш йола моттигаш а. Иштта, соахка дина дешаш чакхъяьккхар школа Льянова lайшета, чlоагlа безам бар йиlига дlахо а деша. Бакъда, хьехархой цаlарга ахийтарах, дехар дарах, дьыша музыкальни училище яхийтанзар из, lайшета дего къоабал ца деш дола дешар деша яхийтар. Цу тайпара хlама лелабар дьышкахьара нийса доацаш да.

Берашта музыка езаелийта, цуннаpa цар безам совбаккха дагахьа цхьацца мероприятеш чакхйоах оаха. Иштта, пионерий районни Цlагlа чакхъяьккхай «Ленини музыки» яха сайре. Цул совгlа, берий дьышта-ноаношта лаьрхlа тхоай дешархой кхазаш концерташ деннад Гl. Азриева цlерагlча «Электроинструмент» заводе, районни культура Цlагlа, кхычахьа. Цар а дикка лер ютт берий а дай-ноаной а дегашка.

Сай дешархошка даим из ях цаl: шоай дего къоабалбеча, музыкаца бувзабенна наькъ тlара ца довлаш дlагlо. Цу наькъ тlа уж болх, царна вахара дегаlоз хораергья. Цох шеко яц, из яйза я со.

Интервью хlийр
С. АРЧАКОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 МАРТ
II ПРОГРАММА

12.30 — Концерт.
15.30 — «Безама мугlараш». Литературно-музыкальни композици.
16.25 — «Шоана, кхалнахl» (нохчий меттала).

9 МАРТ
II ПРОГРАММА

18.55 — «Агропромышленни комплекс болх беш я» (нохчий меттала).
19.25 — «Заманхо» (нохчий меттала).

РАДИО

8 МАРТ
ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КХАЛНАЬКХА ДИ

6.40 — «Халкъе сий дола кхалнаьрий» (эрсий меттала).
6.50 — Передачай программа (эрсий меттала).
6.55 — Передачай программа (гlалгlай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — «Даькъала хилда шун цlей, хьамсара кхалнахl». Концерт-композици (гlалгlай меттала).
11.20 — Цlейна хетадь концерт (эрсий меттала).
15.13 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).
17.15 — «Говзанчий говза кулгаш» (эрсий меттала).
17.30 — «Сий кхида хьа хьамсара кхалсаг-къахьегамхо» (нохчий меттала).
17.40 — «Юртара вахар» (гlалгlай меттала).
17.50 — «Кхалсаг ...». Музыкальни программа (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — «Передача дlайихьар» яха эстрадни обозрени.
17.55 — Нхалнакаш доле нана.
18.46 — Хаккара ашараш.

9 МАРТ

6.40 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
6.50 — Хоамаш. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.20 — «Сердало» газета обзор.
8.25 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.30 — Къамаьл ду районни радио. Ведениски районера передача (нохчий меттала).
10.15 — «Первични парторганизаце гlулакхаши йоакхойшн» (гlалгlай меттала).
10.30 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къонах» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Машарий доле деш». Радиокомпозици (эрсий меттала).
12.00 — Концерт (гlалгlай меттала).
15.00 — Сийлахь-йоккхача Котало 40 шу дизаргаl «Фронтовикий дагалуецараш» (нохчий меттала).
15.15 — «Музыка — дега къоабалдаь гlулакх, хьалахьегам, дегаlоз». А. Ковальская йола передача (эрсий меттала).
16.00 — «Кавказа lуйранаш» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — Музыкальни почта (гlалгlай меттала).

УКВ

17.00 — Россини. «Золушка» яхача опера мотташ.
18.02 — Халкъа музыка Нохч - Гlалгlай композиторий кхоллама.
18.37 — Халкъа ашараш.

ХОТТАМ

Тахан республике гlоллен Грознен моргаш а йолаш, йоачан а йоацаш, маьхбоалехьара секунде 8—13 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 5—10, Грозне 7—8 градус вlовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана моргаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан йолаш, доки а доаллаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —4 +1, дийнахьа —1 +4 градус вlовхал хилеи тарлу.

Метеостанци.

ХУДОЖНИК ВЕЛА-КЪЕЖ

Дешашца да вьлча е...

Х.-В. ИСРАИЛОВА сурташ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктоихама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехатий — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадуха шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00043. «Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 982.